

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Kert- és Szabadtértervezési Tanszék

**Tiszadada zöldinfrastruktúra-hálózatának fejlesztése
természet-alapú megoldások alkalmazásával**

Belső konzulens: prof. Dr. Balogh Péter István
tanszékvezető

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Kert- és Szabadtértervezési
Tanszék

Készítette: Fekete Csanád Antal

Tájépítész mérnöki - mesterképzés

2023

Tartalom

1	Témafelvetés	3
1.1	Bevezetés, problémafelvetés	3
1.2	Módszertan	4
2	Megalapozó vizsgálatok	5
2.1	Kapcsolódó fogalmak.....	5
2.1.1	Zöldinfrastruktúra.....	5
2.1.2	Kék-zöld és szürke infrastruktúra.....	5
2.1.3	Ökoszisztéma szolgáltatások	5
2.1.4	Természet-alapú megoldások	6
2.2	Jogszabályi háttér	7
3	Tiszadada bemutatása.....	8
3.1	Általános bemutatás	8
3.1.1	Természeti- táji adottságok.....	9
3.2	Történeti elemzés	12
3.3	Jelenlegi táj- és területhasználat	15
3.3.1	Vonatkozó térségi terv releváns tartalmainak kigyűjtése	18
3.3.2	Településrendezési Eszközök.....	27
4	Zöldinfrastruktúra vizsgálata.....	30
4.1	Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatás Térképezés és Értékelés.....	30
4.2	Regionális elemek összeköttetésének hiányosságainak feltárása	32
4.3	Zöldfelületi ellátottság.....	32
4.4	Zöldinfrastruktúra helyszíni vizsgálata	33
5	Értékelés	36
5.1	Értékek.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
5.2	Konfliktusok.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
5.3	SWOT analízis	39
6	Hosszútávú stratégia.....	39
6.1	Küldetés.....	40
6.2	Jövőkép.....	40
6.3	Célok	41
6.3.2	Gazdasági pillér	42
6.3.3	Zöldfelületi pillér.....	46
6.3.4	Turisztikai pillér	48
6.3.5	Rekreációs pillér.....	52
6.3.6	Fenntartási pillér.....	55

7	Források.....	58
8	Mellékletek.....	60

1 Témafelvetés

1.1 Bevezetés, problémafelvetés

Az elmúlt évtizedekben egyre jobban fokozódnak a klímaváltozás okozta természeti anomáliák, amelyek közvetve vagy közvetlenül befolyásolják az emberi életminőséget. Ilyen például a csapadék egyenlőtlen eloszlása és villámárvizek kialakulása, burkolt felületek növekedésével hőszigetelés kialakulása, biodiverzitás és zöldfelületi csökkenés következtében az asszimiláló felületek visszaszorulása. Ezek az eredmények globálisan jelen vannak és ezek vizsgálatára, orvoslására számos kutató vállalkozott. A témában nagyobb embertömeget érintő városi problémákat gyakrabban kutatják, viszont hazánk rendszerében számos, összesen **2 809 ötezer fő alatti település** van, amely **összesítve 3 018 013 embert foglal magába** (hazánk 31,1 %-a). (INT.-02)

A magyar falvak kül-és belterületi zöldfelületei napjainkban számos problémával küzdenek. Egyik fő probléma a mezőgazdaság modernizációja és az iparosítás hatása. A nagyüzemi mezőgazdaság és az intenzív növénytermesztés miatt a falvak körül lévő parcellákat egyben művelik, ami számuk csökkenését, területük növekedését okozza. Továbbá a területek átalakítása, az **erdők kivágása, gyeppek beszántása** és szántóföldi művelésbe való átváltása, valamint az intenzív vegyszerhasználat mind hozzájárulnak a zöldfelületek elvesztéséhez.

A kistelepülések fejlesztésére tett támogatások nemzeti és európai uniós szinten is történnek törekvések, amelyek lokális beavatkozásokat indítványoznak. Gazdasági fejlesztések során iparágakhoz kapcsolódó üzemek megjelenése területfoglalással jár, ami jellemzően településszéli zöldterületek átsorolásával történik, ennek következménye a **természeti ökoszisztémák megszakadása és a természetközeli élőhelyek csökkenése**. Hozzá tartozik a folyamatosan növényzettel borított területek csökkenéséhez az ökológiai hálózat vonalszerű, összekötő elemeinek a visszaszorulása, a korábban említett nagytáblás gazdálkodás következtében. Az ilyen elemek (pl. mezővédő erdősávok) jelenléte szabályozza vagy módosítja a biotikus és abiotikus környezeti tényezőket. Az ökoszisztéma csökkenése társulások visszaszorulása a biológiai sokféleség csökkenését is okozza.

Emellett a környezettudatosság hiánya és az információhiány is hozzájárul a zöldfelületek csökkenéséhez. Sokan nincsenek tisztában a zöldfelületek fontosságával, és nem rendelkeznek kellő információval az ökológiai egyensúly megőrzéséről. Ezért előfordul, hogy helytelenül

bánunk a környezettel, növénytelepítések maradnak el vagy nem megfelelő egyedek kerülnek telepítésre az adottságoknak megfelelően, esetleg a meglévő fasorok, terek, parkok nem megfelelően vannak fenntartva.

Ahhoz, hogy megoldást találjunk ezekre a problémákra, **szükség van az átfogó környezetvédelmi politikák kidolgozására és végrehajtására**. A fenntartható mezőgazdaság támogatása, a fiatalok vidéken való elhelyezkedésének elősegítése, valamint a környezettudatosság és az oktatás fontosságának hangsúlyozása mind hozzájárulhatnak a magyar falvak zöldfelületeinek megőrzéséhez és helyreállításához. A zöld infrastruktúra fejlesztése, például közösségi kertek és parkok létrehozása, valamint a természetes területek védelme és helyreállítása is kulcsfontosságú lépések lehetnek az élhetőbb falvak elérése felé.

1.2 Módszertan

A diplomamunkám során a **419/2021. (VII. 15.)** „Korm. rendelet a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről” szóló **kormányrendelet zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztésére** vonatkozó részeiből indultam. A kapcsolódó részeket vizsgáltam és a zöldinfrastruktúra hálózat tervezéshez szükséges fogalmakat és jogszabályokat vizsgáltam és szintetizáltam. Ezt követően a tervezési területemet Tiszadada közigazgatási határán belül határozom meg. Annak érdekében, hogy az elkészült stratégiai terv a működőképes legyen a vizsgálat során a szomszédos területekkel való kapcsolatát is vizsgáltam a községnek. Megvizsgáltam a történeti változását, valamint a jelenlegi területhasználatát. Jelenleg hatályban lévő országos, megyei és települési szintű terveket vizsgáltam, amelyeket a jelenlegi területhasználattal összehasonlítottam. Ezt követően helyszíni vizsgálatokat készítettem, amelyre korábban összeállított kataszteri lapok segítségével és egységes, összehasonlítható kép készült a Tiszadada önkormányzatának a tulajdonában lévő telkekről.

Ezeket a vizsgálatokat összegezve értékeltem a település helyzetét, kiemelten azokat az értékeket, lehetőségeket, hátrányokat és veszélyeket vizsgálva, amelyek a zöldinfrastruktúrát befolyásolják.

Az értékelést követően a javaslattétel során több lépcsőben határoztam meg a település hosszútávú stratégiáját. Ehhez célokat jelöltem ki, amelyet prioritizáltam, amely segítségével ütemezhetővé váltak a kívánt jövő eléréséhez szükséges beavatkozási pontok. Az ütemezett, illetve egymástól elkülönülő beavatkozási pontok egymást erősítik, viszont külön-külön is működő képesek, így a település a megvalósításukhoz szükséges forrásteremtést követően

rugalmasan változtathatnak sorrendjükön, bővíthetik számukat. Ezeknek a célterületeknek a kidolgozottsága illeszkedik ahhoz a trendhez, amely a pályázati tervek kidolgozottságát igénylik, így ennek következtében leívható források esetén kellő szakmai vizsgálattal megalapozott beavatkozási terveket készítettem.

2 Megalapozó vizsgálatok

2.1 Kapcsolódó fogalmak

2.1.1 Zöldinfrastruktúra

A Zöld Infrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterv (későbbiekben ZIFFA) Módszertani Útmutatója (MINISZTERELNÖKSÉG 2015) szerint az *„olyan stratégiaileg megtervezett növényzettel borított területek hálózata, amely széleskörű ökoszisztéma szolgáltatások nyújtására képes. Fő eleme a zöldfelületek/zöldterületek és a vízfelületek, amelyet kiegészítenek műszaki infrastruktúra elemek és energiák áramlását biztosító hálózatot képez. Célja az ökoszisztéma szolgáltatásokkal a klímaváltozás hatásainak mérséklése, a lakosság megtartása az életminőség javításán keresztül és a hatékony erőforrás-gazdálkodás kialakítása.”*

1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről 2. §: *„Települési zöldinfrastruktúra: jellemzően zöld- vagy vízfelülettel borított területek széles körű ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtó, stratégiaileg tervezett hálózata, amely a településtervben kerül meghatározásra, és az életminőség javítását, az egészség-, a környezet-, a természet- és a tájvédelem biztosítását szolgálja.”*

2.1.2 Kék-zöld és szürke infrastruktúra

A Zöldinfrastruktúra Füzetek 3. eleme a Vízérzékeny Tervezés A Városi Szabadtereken (CSIZMADIA 2018) témáját dolgozza fel, amelyben a vízérzékeny szabadtertervezés alapjainál magyarázzák ezek fogalmát. Eszerint *a hagyományosnak mondott „szürke” infrastruktúrát kiegészíti, esetenként kiváltja az alkalmazkodást és a megőrzést szolgáló eszközök. „A fenntartható csapadékvíz-gazdálkodás fejlesztési területe a kék-zöld infrastruktúra, azaz a települési zöldfelületek és az ebbe beágyazódó vízfelületek közös rendszere.”*

2.1.3 Ökoszisztéma szolgáltatások

A ZIFFA (MINISZTERELNÖKSÉG 2015) szerint olyan **javak és hasznok, amelyet az ember és a közösség a környezeti rendszerből nyer**. Ennek három kategóriája, az ellátó szolgáltatások, a szabályozó és fenntartó szolgáltatások és a kulturális szolgáltatások.

a) Ellátó: olyan szolgáltatás amelyek kézzelfogható javakat nyújt, így közvetlenül vagy közvetve forgalmazhatók és/vagy fogyaszthatók.

b) Szabályozó és fenntartó: olyan szolgáltatásokat jelent amelyek „szabályozzák vagy módosítják a biotikus és abiotikus környezeti tényezőket.”

c) Kulturális: olyan szolgáltatás amelynek immateriális hasznát élvezzük kulturális vagy intellektuális szempontból.

Ellátó szolgáltatások	Élelem	Biomassza (szántóföldi növények, házasított állatok, vadon élő növények és állatok és az azokból származó javak)	eeb	
		Ivóvíz (felszíni és felszín alatti vizek)	eei	
	Nyersanyagok	Biomassza (növényi és állati eredetű rostok, nyersanyagok)	enb	
		Nem ivóvíz céljára szolgáló vizek (felszíni és felszín alatti vizek pl. ipari vagy háztartási)	enn	
	Energia	Növényi- és állati forr. származó (bio)energia	een	
		Mechanikai energia (állati munkavégzésből eredő energia)	eem	
Szabályozó és fenntartó	Hulladékanyagok kezelése, ártalmatlanítása	Élőlények általi ártalmatlanítás (mikroorganizmusok, növények, állatok)	she	
		Ökoszisztémák általi ártalmatlanítás (filtráció, megkötés, tárolás)	sho	
	Áramlás-szabályozás	Szilárd anyagok áramlása (erózióvédelem)	sas	
		Folyadékok áramlása	saf	
		Gáz- és légnemű anyagok áramlása	sag	
	Fizikai/kémiai/biológiai adottságok fenntartása	Életciklus (folyamatok), élőhely és genetikai állomány megőrzése	sfe	
		Kártevők és betegségek elleni védekezés	sfk	
		Talajképződés és talajszerkezet	sft	
		Vizek állapota	sfv	
		Légköri összetétel és klímaszabályozás	sfl	
	Kulturális szolgáltatások	Fizikai és szellemi kölcsönhatás élőlények és ökoszisztémák között	Fizikai és szellemi interakciók (tudományos, oktatási, hagyomány, kultúra, kapcsolódás, esztétikum)	kff
			Spirituális és jelképek (identitás, szent helyek, szent növény- és állatfajok)	kfs
Spirituális és szimb. kölcsönhatások élőlények és ökoszisztémák között		Spirituális és emblematikus javak	kss	
		Egyéb kulturális javak	kse	

1. Ábra: Lehetséges ökoszisztéma szolgáltatások, melyeket a zöld infrastruktúra biztosít forrás: ZIFFA

2.1.4 Természet-alapú megoldások

„A természeti környezet védelmére, kezelésére és helyreállítására irányuló intézkedések vagy módosított ökoszisztémák helyreállítása, amelyek a társadalmi kihívásokat hatékonyan és adaptívan kezelik, biztosítva az emberi jólét és a biológiai sokféleség javát szolgálják.” (IUCN, 2016)

„A természet által inspirált, folyamatosan támogatott és a természetet felhasználó élő megoldások, amelyeket úgy terveztek, hogy erőforrás-hatékonyan és alkalmazkodó módon

oldják meg a különböző társadalmi kihívásokat, és egyidejűleg biztosítsák gazdasági, társadalmi és környezeti előnyöket.” (MAES & JACOBS, 2015)

A TeAM HUB 2022-es konferenciáról készített kiadványban öt csoportba sorolva ismertetik a természet alapú megoldásokat, amelynél kiemeltem a számomra relevánsakat.

1. Épületek, építmények reziliencia-képessége 2. Vízkárelhárítás, vízgazdálkodás **3. Szigetelt felszínek áteresztőképességének növelése 4. Zöld infrastruktúra mennyiségi és minőségi fejlesztése, fenntartható zöldfelület gazdálkodás 5. Természetes élőhelyek és a városi biodiverzitás fejlesztése.**

a) a természetes rendszereket felhasználva nyújtanak hatékony megoldást valamely jelentős települési kihívásra;

b) meglévő vagy új szürke-infrastruktúra elemekkel összehangolva, azokat **kék- vagy zöldinfrastruktúra elemekkel rendszerré fejlesztve** tudnak igazán hatékonyan működni;

c) változatos ökoszisztéma szolgáltatásokat nyújtanak, amely által fenntartható a biológiai sokféleség;

d) más megoldásokhoz viszonyítva **költséghatékonyak**, különösen a fenntartás költségeit is figyelembe véve;

e) alkalmazása a lakosság és érintettek felé jól indokolható és kommunikálhatóak;

f) **hatásai mérhetőek**, ellenőrizhetőek és megismételhetőek;

g) tiszteletben tartják és megerősítik a közösségek jogait a természeti erőforrások felett

„Life Logos 4 Waters Önkormányzati Pályázati Program”

Püspökszilágy - A projekterület jellemzése

Veszprém - A projekterület jellemzése

A székesfehérvári Sóstó - forrás: Csete Gábor

Zöldfelületi potenciál egy település életében

2.2 Jogsabályi háttér

419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről

A MEGALAPOZÓ VIZSGÁLAT TARTALMI KÖVETELMÉNYE

1. A megalapozó vizsgálat a településterv készítése és módosítása esetén a település vagy településrész helyzetelemzése és helyzetértékelése, amely szöveges és – tervezés szempontjából releváns elemek, területek tekintetében – rajzi, táblázatos vagy grafikonos formában tartalmazza a vizsgálatitényezőkhöz tartozó elemeket, azok elemzését, egymásra hatásuk összevetését és a település adottságainak, lehetőségeinek és a fejlesztés korlátainak az összefoglalását.

*l) A táji és természeti adottságok és örökség, jellemző tájkarakter, **zöldinfrastruktúra-hálózat.***

A MEGALAPOZÓ JAVASLAT TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

1. Az alátámasztó javaslat

1.1 Az alátámasztó javaslat a megalapozó vizsgálat figyelembevételével szöveges és – a tervezés szempontjából releváns elemeket és terület tekintetében – rajzi, illetve táblázatos formában tartalmazza a településterv készítése vagy a módosítása szakmai megalapozását alátámasztását, igazolva a településfejlesztés és településrendezés alapvető követelményeinek teljesülését és az előírt jogszabályi követelménynek való megfelelést.

1.2 Az alátámasztó javaslat a tervezési feladatnak megfelelően az alábbiakat tartalmazza:

*d) Tájrendezési és **zöldinfrastruktúra – fejlesztési javaslat**, csapadékvíz gazdálkodás*

*2. Az **ötezer fős** vagy annál népesebb települések – ideértve a fővárosi kerületeket is – esetében a helyi építési szabályzat tartalmazza, az **ennél kisebb népességszámú települések esetében tartalmazhatja** az 1. pontból foglaltak mellett*

*e) a **zöldinfrastruktúra-hálózat** kialakítására és fenntartására vonatkozó követelményeket és*

3 Tiszadada bemutatása

3.1 Általános bemutatás

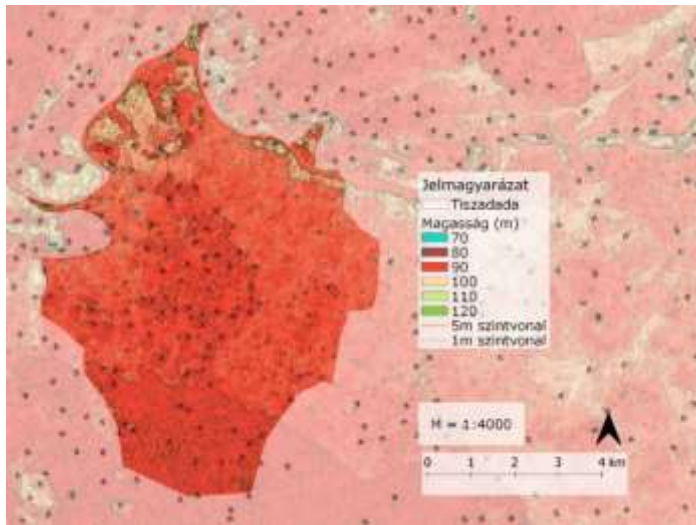
A következő fejezetrészekben a település jelenlegi állapotának a bemutatása következik.

Tiszadada közigazgatási területe 4.876,6ha, belterülete 268,69ha. A külterület É-i része a Tisza folyó mentén húzódik, míg nagy területű D-i része domborzata sík, alföldi táj.

A település tájképi megjelenésének legfontosabb elemei:

- a környező hortobágyi és hajdúsági természeti környezet, az ősi, szikes pusztákkal megjelenő

Hortobágyi pusztaság, a gazdagon termő Hajdúsági löszhát. A felszín sík. Az itt-ott kanyargó medermélyedéseket a település körül alapvetően nem kísérik kertségek, bár zártkerti településrészek éppenséggel megtalálhatók. A települést körülvevő táj alapvetően mezőgazdasági kultúrtáj, túlnyomórészt szántóföldi és gyepgazdálkodással.

2. Ábra: Tiszadada domborzati térképe forrás: saját szerk.

A domborzati térképen megfigyelhető, hogy a **magasabb pontok az északi határhoz, míg a mélyebb pontok a déli határhoz vannak közel**. Azt is figyelembe kell venni, ami a jelmagyarázatról olvasható le, hogy mintegy ötven méteres szintkülönbségről van szó a teljes közigazgatási határon belül. Ez egy település kiterjedéséhez képest csekélynek tekinthető, emellett kiemelendő, hogy a magaslati pontok a folyó hordalékkúpjai, illetve a szabályozás során kialakított árvízvédelmi töltések vonala. Ennek köszönhető a jelentősebb meredekségű lejtők az északi határ mentén a Tisza partján. A térkép „közepén”, illetve a **délen lévő mélyebb** területeken megjelenő vizenyős, szikes területek a későbbiekben jelentős szerepet kapnak. A szomszédos területeken is ez a domborzati minta képződés jellemző.

A település északi és déli részén jelentős víz- és zöldfelület található, viszont a köztük lévő **összeköttetés minimális vagy nem megoldott**, bár a **zöldfelületi összeköttetés lehetősége potenciális** lehetőségeket nyújt a zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztésében, addig a vízfelületek összeköttetése társszakmai mérnöki tervezést és feltételezve jelentős anyagi és energia befektetést igényel. Fontos szerepe lenne az É-D irányú zöldfelületi összeköttetés megteremtése, a település belterületi klímájának a javítása érdekében, illetve a külterületi ökológiai folyosók szabályozó, fenntartó hatása miatt.

3.1.1 Természeti- táji adottságok

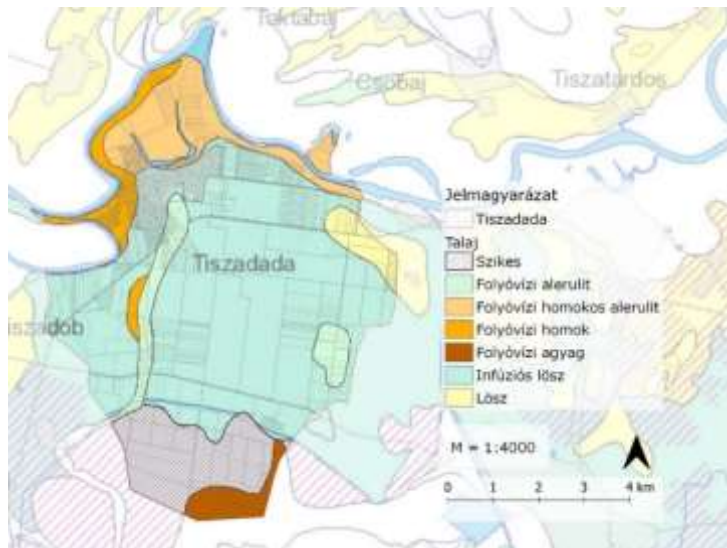
Dövényi Zoltán **Magyarország Kistájainak Katasztere** (Dövényi, 2010) című könyvében Tiszadada a **Taktaköz** (1.7.11.) kistájba van besorolva. A kistájra jellemző adottságok pontosabb képet adnak a térségről, összevetve az országos átlaggal, és remek alapot ad a részletesebb településspecifikus vizsgálatoknak.

Közlekedését tekintve a 37-es főút és a Miskolc-Szerencs vasútvonal kiemelkedő (ami nem érinti Tiszadadát). Vízi közlekedés tekintetében a Tisza hajózható és Tokaj rendelkezik folyami személykikötővel.

Területhasználatában a legkiemelkedőbb a **szántóterületek 56,8%-os** aránya, majd ezt követi 17,9%-kal a rét, legelő és közel azonos aránnyal az erdő (9,1%) és a vízfelszín (8,2%) kategóriák jelentősek.

Domborzata a kistájnak 92,8 m és 115 m között változik. Területe alacsony relatív reliefű déli lejtésű terület, amelynek $\frac{3}{4}$ -ét víz borított áradások során a folyószabályozás előtt. Jelenleg is hátrahagyott folyómedrek és morotvák tarkítják a területet.

A földtanát tekintve a területet erősen befolyásolta a vízfolyások építő-romboló munkája, amely által hordalékkúpok képződtek. **Jellemzően folyóvízi homok és iszap halmozódott fel.**

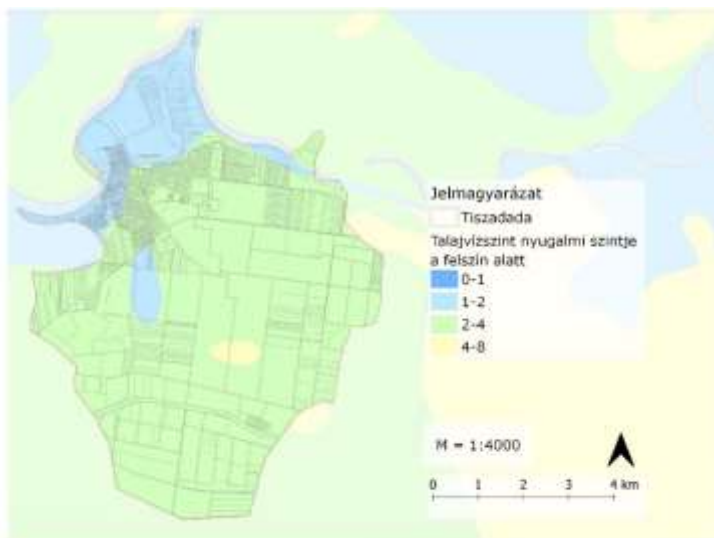
3 Ábra: Tiszadada felszíni földtani térképe
forrás: Mo. Felső Földtani Térképe,
saját szerk. <https://map.mbfsz.gov.hu/>

A mélyebb területeken, a Nyugati-főcsatorna jobb parján, infúziós lösz van, ahol jelenleg mezőgazdasági művelés alá vont területek vannak. Egészen délen szikes foltok vannak. Folyóvízi alerulit, -homokos alerulit, -homok a magasabb fekvésű északi területeken.

Kiemelendő a folyóvízi alerulit egyenes nyelve, amely a Nyugati-főcsatornától húzódik egészen a belterület határáig.

Éghajlata mérsékelt meleg, évi 9,7-9,9 °C átlaggal és mérsékelt száraz, évi 540-580 mm körüli adatokkal. **Uralkodó széliránya az északi-északnyugati.**

Vizeit tekintve, településre tekintve releváns adat a Tisza vízminősége I. osztályú. A talajvíz mélysége 2-4 m között változik. A felszín alatti vizek minőségét jelentősen befolyásolják a települések csatornahálózata, ami 2008-ban a lakások 35,1%-a volt hálózatra csatlakoztatva.

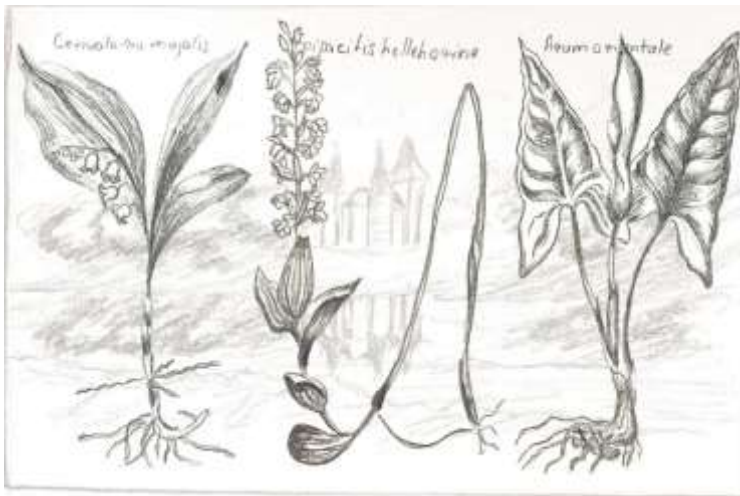
4. Ábra: Tiszadada talajvízterképe forrás: Mo. Talajvízterképe, saját szerkesztés

A Tisza befolyásolja a talajvízszintet. Kiemelendő a belterület déli oldalán található magasabb talajvízszintű terület. Ezen a részen a kiemelt a környezetétől eltérő minőségű talaj, illetve a korábban vizsgált mélyebb terepviszonyok.

Természetközeli vegetációjának mintegy 20%-a van jelen puhafaligetek, mocsárrétek, fűzesek nyomán. Helyüket felváltották a szántóföldi monokultúrák, nemesnyarasok és a tiszalöki erőmű okozta másodlagos szikes rétek.

	Latin név	magyar név	magasság	vir. Idő	vir. szín.
puhafaliget					
1	Leucojum aestivum	nyári tőzike	30-40 cm	IV-V	fehér
2	Vitis sylvestris	ligeti szőlő	20 m	VI	jelentéktelen
keményfaligetek					
3	Neottia nidus-avis	madárfészek	15-50 cm	V-VI	sárgásbarna
4	Stachys sylvatica	erdei tisztesfű	30-120cm	VI-VIII	ibolya
5	Epipactis helleborine	széleslevelű nőszőfű	20-80 cm	VI-VIII	zöldessárga
hínárvegetáció					
6	Salvinia natans	rucaöröm	1-3 cm		
7	Trapa natans	súlyom	2-10 cm	VI-IX	fehér
8	Nymphaea alba	fehér tündérrózsa	50-200 cm	VI-IX	fehér
úszólápszigetek					
9	Thelypteris palustris	tőzgepáfrány	30-70 cm	VII-IX	nincs
10	Cicuta virosa	gyikos csomorika	50-150 cm	VII-IX	Fehér
11	Carex pseudocyperus	villás sás	40-80 cm	VI-VII	zöld
mocsárrétek, magassásosok					
12	Armoracia macrocarpa	debreceni torna	100 cm	V-VI	/
13	Orchis elegans	pompás kosbor	25-60 cm	VIII-IX	lila, fehér
14	Sonchus palustris	mocsári csorbóka	350 cm		sárga
15	Chrysanthemum serotinum	Tisza-parti margitvirág	80-150 cm	VIII-IX	fehér
rekettyefűzesek, fűzlápok					
16	Ophioglossum vulgatum	kígyónylev	5-25 cm	VI-VIII	zöldes
17	Dryopteris carthusiana	szálkás pajzsika	50-70 cm	VII-IX	nincs
szikes erdei rétek					
18	Peucedanum officinale	sziki kocsord	100-180 cm	VII-IX	sárgás
19	Aster sedifolius	réti őszirózsa	15-40 cm	VII-IX	liláskék
20	Iris spuria	fátyolos nőszirm	30-80 cm	V-VI	liláskék

1. Táblázat: Dövényi Kistájkataszterén alapuló növénylista a kistájról jellemző lágyszárú növények összehasonlítása

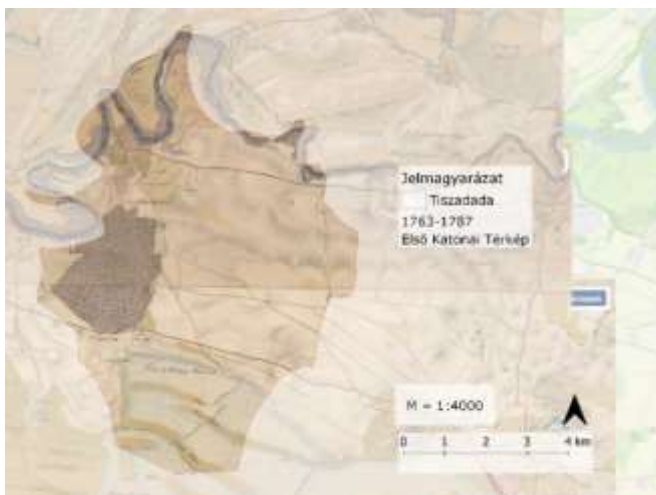
5. Ábra: A kistájon fellelhető ártéri vegetáció lágyszárú akaraternövénye, háttérben a Tiszadobi Andrásy-kastéllal, saját munka

3.2 Történeti elemzés

A falu első említése a Várad Regestrumban található meg, amely 1208-1235 közt készült el.

A település és a tájat az emberi művelést megelőzően mocsárvilág borította. A magasabban fekvő területeket népesítette be a lakosság. Tiszadada a Hajdúság és a borsodi ártér vidéke találkozásának jellegzetes Tisza parti települése.

A XVII. századra tehető az a változás kezdete, ami során jelentősen visszaszorultak az erdőterületek, amiket felváltottak legelőterületek az állattartás jövedelmező formája miatt. A tájat átformáló következő nagyobb beavatkozás a XIX. századi nagy Tisza szabályozás, amit alább részletezek.

6. Ábra: Első Katonai Térkép (1763-1787) forrás: saját szerkesztés

A falu sugaras, halmazos, eredetileg kétbaltelkes település. A fő út K-Ny-i irányú, a település többi része tipikusan falusias, ide-oda kanyardó utcákkal átszelve. (KISS, 2006)

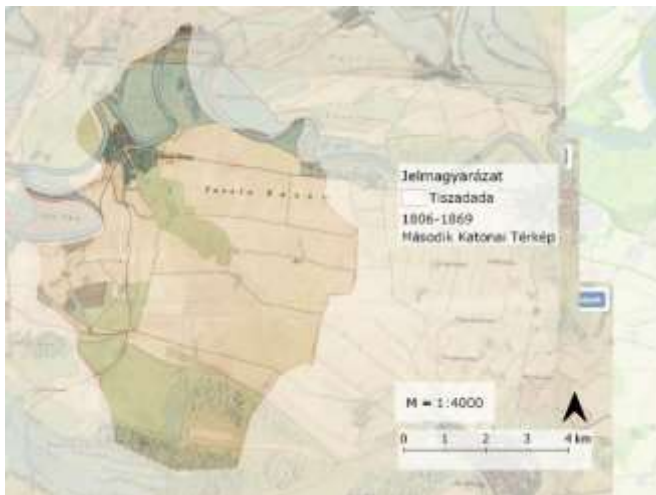
Az első katonai felvételen megfigyelhető a településtől északra folyó Tisza és a közigazgatási terület déli területén fekvő vizenyős területek. Ezen az ábrán látható a folyót szegélyező fás galériaerdő foltok és a **délnyugaton fekvő nagyobb kiterjedésű erdőterület**, amely a későbbi térképeken már nem jelenik meg, illetve jelenleg szántóföldi gazdálkodás,

illetve kaszáló funkciót tölt be a terület. A belterülettől északra megfigyelhető átkelő, rév jelenleg már nincsen használatban.

Ez idő tájt 1772-ben készült urbárium, amit a levéltárban őriznek, amely kilenc részből állt (punctomból). Ebben rögzítik a földesurak és jobbágyaik kötelezettségeit, amely a település területhasználatát is meghatározták pl. a „a jobbágyok tűzrevalót vághattak a földesúr erdejéből, ha ez nem elegendő, akkor a földesúr más erdejéből kell hozni. Ha a jobbágy épületfát vág, akkor azt köteles befizetni.”

A településre jellemzőek a vertfalú házak, amelyek a környezeti adottságokból fakadóan, az anyagihiány miatt alkalmaztak, ennek ellenére fellelhető olyan téglá amelyen 1790-es dátum szerepel. A település dél-nyugati részén található egy anyagnyerő terület, amely korábban vályog **anyagnyerőhely** volt, viszont ez az önkormányzati terület jelenleg nem tölti be a funkcióját és **alulhasznosított területként van jelen.**

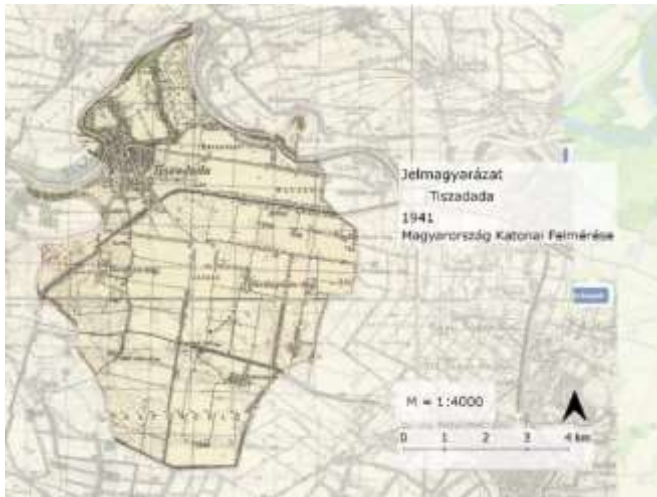

7. Ábra: Második Katonai Térkép (1806-1869)
forrás: saját szerkesztés

8. Ábra: Harmadik Katonai Térkép (1869-1887)
forrás: saját szerkesztés

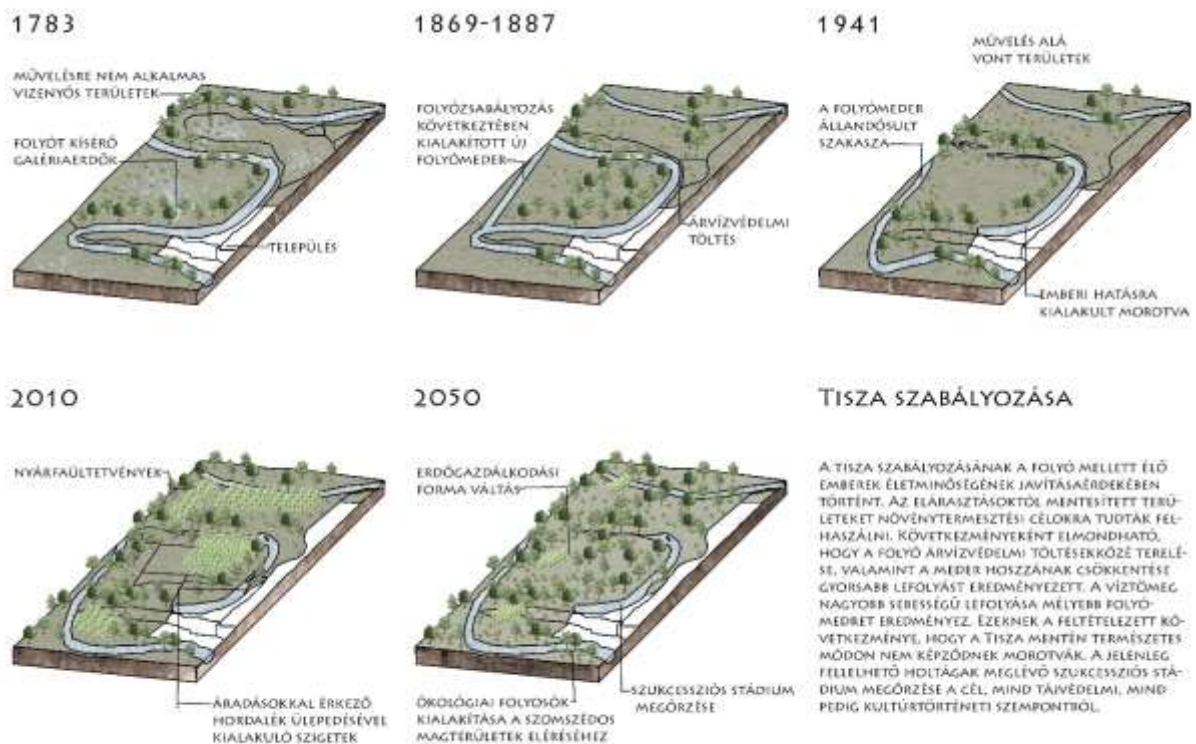
A harmadik katonai felmérésen és a korabeli feljegyzések feldogozásában is megtalálható, hogy **1863-ban átmetszést kellett létesíteni Tiszadada és Taktakenéz között**, a Sárkány törés északi részén, amely 1884-85 körül képződött tiszává. A mesterségesen képzett holtágon közel 140 éves szukszessziós folyamatnak a hatása figyelhető meg jelenleg és az ember tájalkító hatására áll kultúrtörténeti emlékként.

9. Ábra: Magyarország Katonai Felmérése (1941) forrás: saját szerkesztés

Feldolgozott képviselőtestületi ülésekből kiderül a település életének nagyobb aktusai, ilyen volt az **1892. április 12.-én** megtartott, amelynek tárgya volt a **Nyíregyháza-Királytelek- Polgár vasútvonal** megépítéshez való hozzájárulás és

annak összegének megvitatása.

10. Ábra: Tiszadadai holtág változása és egy ideális jövőképpel felvázolva, saját szerkesztés

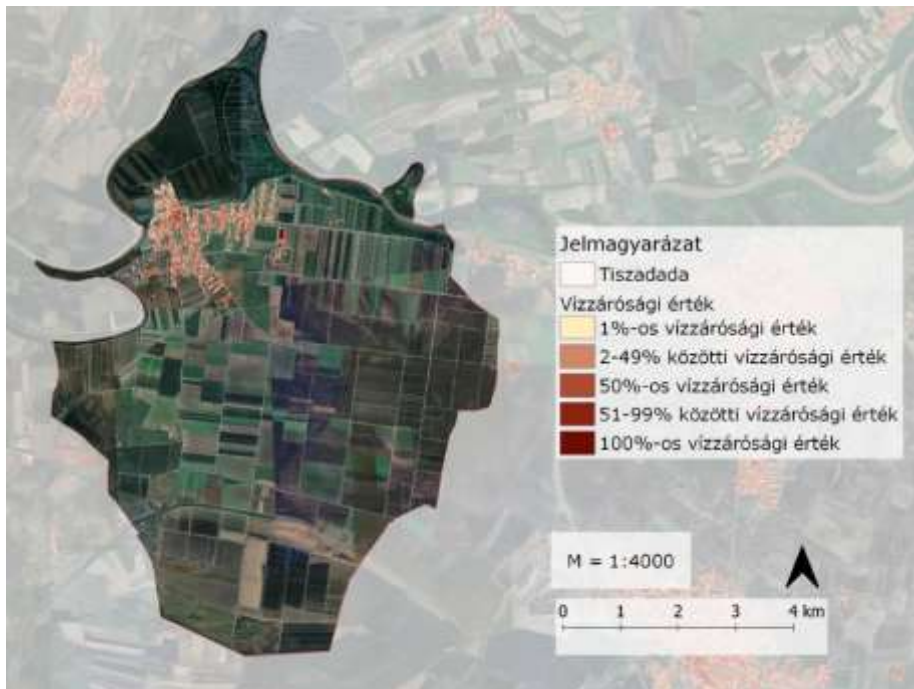
Az elmúlt cca. 250 évet felölelő térképi ábrázolásokat követően megállapítható, hogy a település külterületének használatában egy jelentős változás történt, méghozzá jól látható, ahogy a Tisza folyó medrét, mesterségesen szabályozták, védve ezzel a település érdekeit és

értékeit. Emellett kiemeledő a folyóvíz szabályozások következtében a települést érintő Nyugati-főcsatorna megjelenése, illetve kisebb csatornák, árkok kialakítása. A belterületet vizsgálva észrevehető az infrastrukturális fejlődések hozományaként új utak, vasút, lakóházak és gazdasági területek gyarapodása, illetve területbesorolások, mint a temető áthelyezése, illetve az üdülő övezet megjelenése.

3.3 Jelenlegi táj- és területhasználat

A felületborítottság meghatározására a Copernicus föld vizsgáló szolgálatát vettem igénybe, ami segítséget nyújt vizsgálni és bemutatni Tiszadada egy évtizeden belüli jellemző felületborítását, amiből következtetni lehet a település területhasználatára.

Burkolt felületek

11. Ábra: Tiszadada vízjárásági értékeit bemutató térkép forrás: saját szerk.

Áthatolhatatlan beépítettség (IBU)

A fenti ábrán a beépített területek láthatóak. Ilyenek számít minden föld feletti építmény, épület, burkolt felület. Ezeknél viszont érdemes

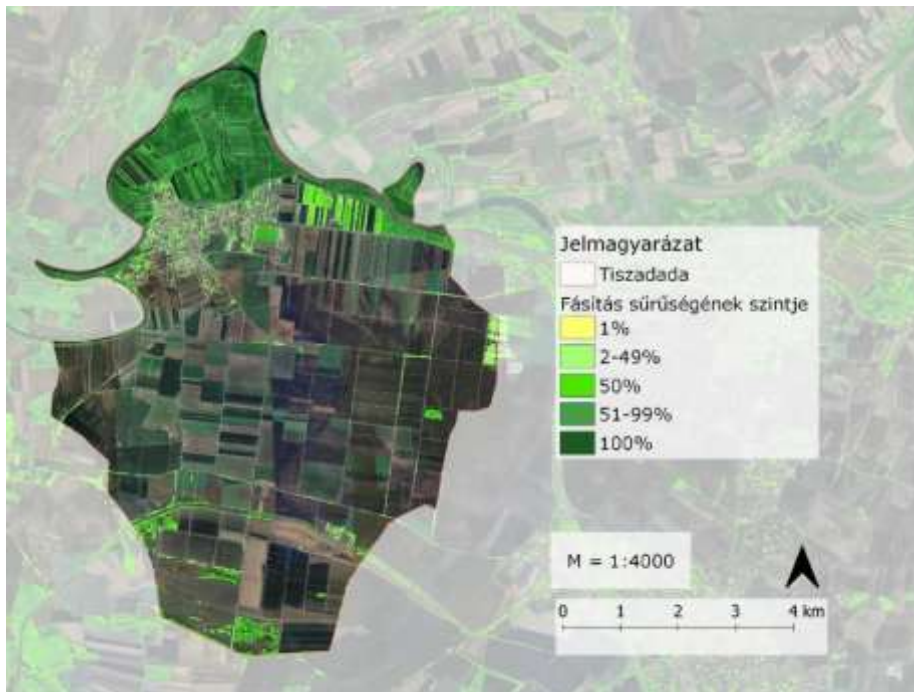
elkülöníteni a csapadék talajba jutásának arányát. „A vízjárásági mérések folyamatos tartományával jellemezhető vízjárásági méréssel szemben a beépítettség a HRL 2018-ban bináris termék, amelyet beépített vagy nem beépített területként fejeznek ki. Ez a termék újdonság a 2018-as térképezési kampányban, és 10 méteres felbontásban, valamint 100 méteres aggregált változatban, a Share of Built-up (SBU) néven áll rendelkezésre.” (INT-01)

Jól megfigyelhető, a község lakott területeinek a sűrűsödése, amit a **település központ az északnyugati részen megjelenő magasabb vízjárásági aránya jelez**. Emellett az üzemi területek település széli magas burkolati arányú kialakítása is látható a lakott területektől délre, illetve keletre.

Erdő területek

Az erdőterületek meghatározására a fásítás sűrűségének szintje a 0-100% közötti tartományban lett színezve. A település **északi közigazgatási határához közel nagyobb kiterjedésű egybefüggő fás területek** figyelhetők meg. Magas arányban ezek 50% feletti sűrűségűek, amelyek jellemzően ártéren helyezkedő keményfás galériaerdők, illetve nemesnyarasok. A Tisza fentebbi szakaszán, a belterülettől keletre kisebb fásítottági arány látható, amely még jellemzően gyümölcsös területfelhasználás alatt áll, amely mozaikos képet mutat. Korábbi vizsgálatokból és helyismeretből tudom, hogy folyamatosan szántóföldi gazdálkodás veszi át a helyét. Emellett kiemelendő a keleti határhoz közeli **Tiszalöki arborétum**, a Tisza jobb partján lévő erdők, illetve a **Tiszadobi Országos Jelentőségű Természetvédelmi Területhez** kapcsolódó erdők magas százaléku fás területei. Elegendőnek tartom a megemléztüket a

szomszédos területek jelentette potenciál miatt, viszont bemutatásukra nem terjed ki a diplomamunkám.

12. Ábra: Tiszadada fásítás sűrűségét bemutató térkép forrás: saját szerkesztés

Gyep

A gyepterületek meghatározására jellemzően legelők és kaszálók lettek kijelölve, amely az év vegetációs időszakában folyamatosan asszimiláló felülettel borított.

Cserje

Az **Small Woody Features (SWF)** gyűjtő fogalom olyan fás lineáris struktúrákat tartalmaz, mint a sövények, bozótosok vagy fasorok a szántóföldek mentén, a folyóparti és az út menti növényzetet, az elszigetelt fa- és cserjefoltok is szerepelnek.

A réteg nem tartalmazza a füves elemeket (pl. a mezőhatárok mentén húzódó szegélyeket), a nedves elemeket (vízelvezető árkok), vízfolyások) vagy mesterséges elemek (bármilyen "szürke" infrastruktúra, például utak vagy kőfalak). A fák is a faültetvények, szőlőültetvények és gyümölcsösök nem szerepelnek a SWF termékben.

Az SWF termék félautomata képfeldolgozás, a jellemző kivonás, osztályozás, morfológiai elemzés és kézi szerkesztés kombinációjával. (EUROPEAN COMMISSION, 2015)

Víz

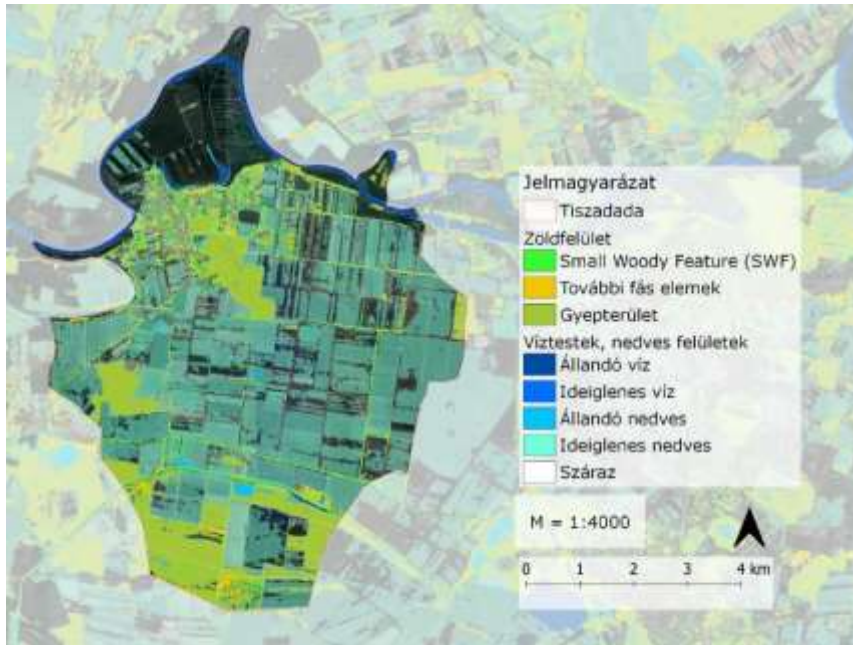
A Víz és nedvesség (WAW) fő termék meghatározott osztályokkal:

Kód	Osztály	Frekvenciarétegek		
		Víz relatív gyakorisága	Nedves relatív gyakoriság	Száraz relatív gyakoriság
1	Állandó víz - mindig víz	> 85% Víz	<=15% Nedves	<=15%
2	Ideiglenes víz -a száraz és a víz megváltoztatása - a nedves és a víz változása -változó mértékű nedvességgel - a vizes esetek dominálnak a nedvesek felett	>25 - 85% Víz	15 - 75% Nedves Víz > Nedves	<=75%
3	Állandó nedves - mindig nedves	<=25%	> 75% Nedves	<=25%
4	Ideiglenes nedves - száraz és nedves változása - kisebb mennyiségű vízzel - a nedves esetek dominálnak a vízzel szemben	25 - 75%	25 - 75% Nedves > Víz	<=75%
0	Száraz - mindig / többnyire száraz -kisebb vízzel vagy nedvességgel - mindig / többnyire száraz - kisebb mértékben	<=25%	<=25%	> 75%

2. Táblázat: Víz és nedvesség osztályozás kritériumai forrás: CLMS 2020

A cserjés, gyepes és vizes területek összevont ábrázolása a helytakarékosság és a területi rendszer felépítésének bemutatása érdekében történt. Vonalasan megjelenő fásított területek az országutak mentén, a vasúti töltést szegélyezve, illetve egyes dűlőutak mentén jelenik meg. Hiányt jelent ezen a rétegen, hogy kevés helyen figyelhető meg a terület közepén ilyen fásszerű vonalas elemek, ahol szántóföldi gazdálkodást folytatnak. További **fás elemek** jellemzően nagyobb víztestek, gyepterületek, illetve **a belterületen lelhetők fel, viszont ott a vonalas**

elemek megszakításokkal vannak jelen és nem biztosítják a folyamatos összeköttetést nagyobb zöldterületek között. További növényzettel borított felületek a gyepterületek, amelyek a belterületen elszórtan, a belterülettől délre kiterjedő vizenyős legelő, a Verebes-tanya környékén (a nyugati határhoz közel), illetve a Nyugati-főcsatornától délre vannak számottevő felületi kiterjedéssel.

13. Ábra: Tiszadada fás szárú, de nem erdőszült területeit, gyepterületeit, víztestjeit és nedves közegeit bemutató térkép forrás: saját szerkesztés

A víz testek, nedves felületek között kiemelendő az északon lévő Tisza folyó, illetve annak a holtága északon és nyugaton, valamint a délen húzódó Nyugati-

főcsatorna. Kisebb felületi kiterjedésű, viszont állandó vízfelület a belterület déli határában lévő tó, amely korábbi anyagnyerő terület volt és agyagot termeltek ki vályogvetésre. folyamatos vízutánpótlása van, amelyet a Nyugati-főcsatornával összekötő árok biztosít. A térképen megfigyelhető állandó nedves területek jellemzően belvízjárta, magas talajvíz szintű területek.

Összességében elmondható, hogy a felület borítottság, a természeti adottságok és a helyszíni vizsgálatokból összefüggő következtetéseket lehet levonni a település területfelhasználására. A felületborítottságok és területhasználatok fontos összefüggésben állnak a település zöldfelületi ellátottságának a mennyiségével és minőségével.

3.3.1 Vonatkozó térségi terv releváns tartalmainak kigyűjtése

3.3.1.1 Sz.-Sz.-B. Megye Területfejlesztési Konceptiója

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei önkormányzat megbízásából 2021-ben elkészült a megyei Területfejlesztési Konceptió (lészöb: mTFK), amely kitűz több megyei szintű fejlesztési célt. és felvázolja a kiugrási pontokat, amelyek segítik ezek kivitelezését a 2021-2027-es Európai uniós programozási ciklus alatt. A terv két fő része a helyzetértékelés és a javaslattevés. A helyzetértékelésben felsorolja a megye előnyeit, lehetőségeit és a járásokat is külön értékeli és összegyűjti azok szerepvállalási opcióit. (MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft., 2021)

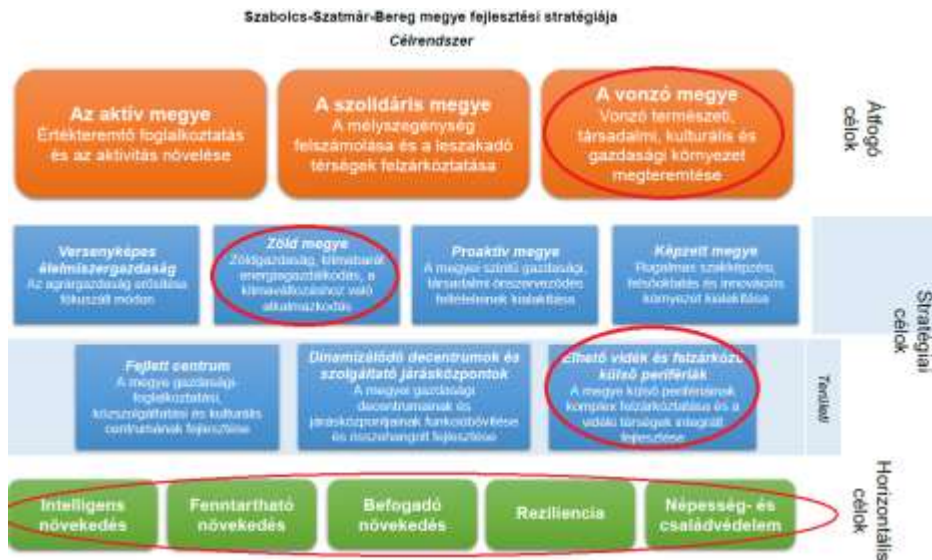
Tiszavasvári járás egy települése Tiszadada is, amelyben a megyében a legkevesebb hat darab település van, viszont csupán csak a hatodik legkisebb népeséggel rendelkezik. (KSH, TeIR)

A járásban kiemelkedő a természeti értékek, ilyen például a Tiszavasvári Fehér-szik, a Tiszadobi ártér, a Kesznyéteni Tájvédelmi körzet, Tiszavasvári fürdési célú gyógyvizes kút. Emellett a járás fontosabb gazdasági szereplői közül Tiszavasváriban lévő, biogáz előállító telep található itt, az újonnan megvalósult Tiszavasvári ipari park, illetve az egyedi 1927 óta üzemelő Tiszavasvári ALKALOIDA Vegyészeti Gyár Zrt.

Tiszadada a jelenlegi megyei területfejlesztési tervben többször szerepel. Infrastruktúrájában a közúti közlekedése a 3612-es számú út, amely a nyugati szomszéd Tiszadobbal és a keleti szomszéd Tiszalökkal köti össze. A belterületől délre a vasút korábbi személyszállítást biztosított a kelet-nyugati kapcsolatok felé. valamint a kiépítést nem igénylő vízi közlekedés is a ezt a tengelyt erősíti és az északi összeköttetést akadályozza Taktakenéz felé. A délre haladó 3631. számú út Tiszadobot és Tiszavasvárit összeköti, viszont közvetlen közúti összeköttetés nem létezik a belterület és a 3631. számú út közt. A településnek az észak-déli összeköttetése teljesen hiányzik a szomszédos települések felé. A legközelebbi főút a 36.-os, amely Tiszavasvárit érinti. Másik infrastrukturális elem az elektromos áram hálózat jelenti. A szomszédos Tiszalökön üzemel a tiszalöki vízerőmű, amivel egy 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték közi össze.

A megyei Területfejlesztési Konceptió Javaslatértékelési fázisában a megyei jövőkép azt célozza meg, hogy az életminőséget felzárkóztassa az ország fejlett térségeihez. Ezt három ponttal részletezi: *„Munkából származó tisztességes jövedelem; Hozzáférés az egészséges élet alapfeltételeihez, közjavakhoz és közszolgáltatásokhoz; Erős, összetartó helyi közösségek.”*

Ezek elérésére megneveznek egy fejlesztési stratégiát, ami vezérfonalként szolgál a megye fejlődésének. Tiszadada zöldinfrastruktúra-hálózatának fejlesztése szempontjából releváns 'Átfogó cél' a '**Vonzó megye**', ami a társadalmi és gazdasági potenciál mellett céljának tűzi ki az *„ökológiai értékének, természeti környezetének megőrzése és javítása, a felszín alatti (ivóvíz) és felszíni (humán rekreációs vizek) vízkészleteinek minőségmegóvása”* -t. Stratégiai célként szerepel a '**Zöld megye**', ami magában foglalja a hatékony energiagazdálkodást, amelyhez közvetve tud becsatlakozni egy települési zöldfelületi rendszer. Az '**Élhető vidék és felzárkózó külső perifériák**' bekezdés a decentrumok és egyéb járási központoktól távoleső, a megye határaihoz közeli, periférikus helyzetű települések területi célt fogalmaz meg. Ebbe tud Tiszadada becsatlakozni, mint a keleti megyehatárhoz közeli rurális település. A horizontális célok a koncepció egészen áthúzódó, valamennyi prioritást és beavatkozást orientáló célkitűzések, amelyre részben, de nem egészen tud rákapcsolódni a zöldfelületi fejlesztés.

14. Ábra: Sz.-Sz.-B. megye fejlesztési stratégiája, forrás: MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft., 2021

Ezek a megyei stratégiai pontok több országos szintű tervvel is összhangban van, amely támogatja a zöld környezet

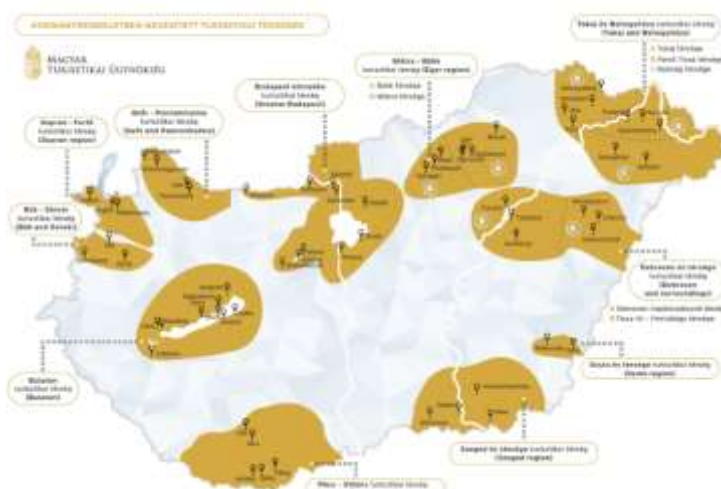
javítását. Ilyen az **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)** „Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme” átfogó fejlesztési célja; az **OTrT**, aminek vonatkozását a megyei Területrendezési Terv fejezetnél ismertettek; **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia** amiben a „Természeti erőforrásokra”, azon belül is a „Biodiverzitás, megújuló természeti erőforrásokra” való támaszkodás a folytonosan változó külső környezethez való alkalmazkodóképesség feltételének biztosítása érdekében. Ezek mellett a **Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2018-2030** (NÉS 2) kijelöli a *Fenntartható fejlődést*, amelynek része a „élhetőség tartós biztosítása...erőforrásaink (termőföld, ivóvíz, **biológiai sokféleség**)... megőrzése”; illetve a **Nemzeti Vízstratégia** (Kvassay Jenő Terv) ; valamint a **Nemzeti Tájstratégia** (2017-2026), amelynek „átfogó célja a: **Táji adottságokon alapuló felelős tájhasználat.**” amihez tartozó célok és alcélok szinte hiánytalanul összefüggésben van a munkámmal (*I.1. Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás kereteinek meghatározása, II.4. Táji adottságokon alapuló rekreációs funkciók, stb.*).

Térhasználati elveknek a hatékony és korszerű területrendezésnek folyamatos, rendszeresen megújuló, összehangolt rendszert kell alkotnia. „Természeti értékek és erőforrások védelme, természeti erőforrásokat védő térszerkezet kialakítása: A megyei területfejlesztési koncepció kiemelt feladata és célja orientálni a megye területrendezési tervét és a megyei települések rendezési tervét, hogy segítsék a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális értékek/erőforrások megőrzését, valamint a tájkép védelmét (beleértve az esztétikus településképet és a települési **zöldfelületeket** egyaránt).”

A megyei TFK javaslatlételi fázisában kijelölnek egy **K-Ny ipar tengelyt** Cenger és Tiszavasvári között Nyíregyházán keresztül, amely a szomszédos Romániával jelent összeköttetést. Ez remélhetőleg egy járási szintű ipari fejlődést jelent, ami magával húzza a környező településeket.

A megyei TFK differenciálja a rekreációs körzetek, turisztikai desztinációi között, így sorolja a települést a Nyíri Mezőség desztinációba. Ezen a területen kiemelt jelentőségű a szabolcsi földvár, tiszadobi Andrassy kastély, a rakamazi Tisza part, amelyeket a **tiszai turizmus fellendítésével** igyekeznek a jövőben kiegészíteni.

Tiszadada szerepel a Nyírségi turisztikai térségben, amelyet a Kormány a turisztikai térségek meghatározásáról szóló 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendelet pontosította. Jelentősebb megyei szintű emléke a településnek az 1831-ben épült, klasszicista stílusú Zathurecky-kastély. Az épületnek jelentősége lehet a települést is érintő a 2017 októberében Magyarország Kormánya által elfogatott, a magyar turizmus történetében először célzottan az ágazat számára készült stratégia, mely több mint 10 éves távlatban határozta meg azt a keretrendszert, amelyben az állam és a piac közösen gondolkodik Magyarország turizmusának jövőjéről.

15. Ábra: Magyarország turisztikai térségei forrás: MTÜ

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 paradigmaváltást jelentett a turizmusban és azóta is zsinórmértékül szolgál minden ágazati szereplő és turisztikai fejlesztés számára. A Tokaj – Nyíregyháza turisztikai térségnek Tiszadada is a részét képezi. (MTÜ, 2021)

A stratégiai célok eléréséhez az mTFK-ben **prioritások** vannak meghatározva, amik keretében a **beavatkozások javasolt fókusz**a került kijelölésre. 2. prioritásban, a *Hatékony környezetgazdálkodás és klímaváltozáshoz való alkalmazkodás megteremtése*-ben a komplex, integrált **vízgazdálkodási programot** kialakítását irányozza előre. A 3. prioritásban a *Komplex megyei menedzsment és marketing tevékenység megvalósítása*-ban egy átfogó megyei szintű **turizmusfejlesztés** és koordináció megvalósítását támogatja. A 7. prioritás *A megye járásközpontjainak és kisvárosainak funkcióbővítő fejlesztésére* vonatkozik, aminek egyik pillére a **lakhatási feltételek javítására** vonatkozik, amiben többek között a városi közterek

fejlesztését a kisvárosokban is szerepel. 8. prioritásban az *Élhető vidéki térségek megteremtése* kerül fókuszba, aminek egyik pontja az **erdő- és fagazdálkodás, fafeldolgozás** fejlesztése. Végül a 9. prioritás *A külső perifériák felzárkóztatása* vonatkozik, amiben a **turizmusfejlesztést** támogatja, viszont leszögezi, hogy „*A turizmusfejlesztés szerepét ebben a térségben azonban nem szabad túldimenzionálni*”. Ezek mindegyike részben érinti a zöldfelületek fejlesztésére, viszont konkrétan egyik sem foglalkozik a kisvárostól kisebb települések közterületeivel, zöldfelületeivel.

3.3.1.2 Sz.-Sz.-B. Megye Területrendezési Terve

A megyei Területrendezési terv összefüggésben áll többek között az OTrT-vel és a Megyei Területfejlesztési koncepcióval.

16. Ábra: Országos vízminőségvédelmi terület övezete: OTrT (2014).

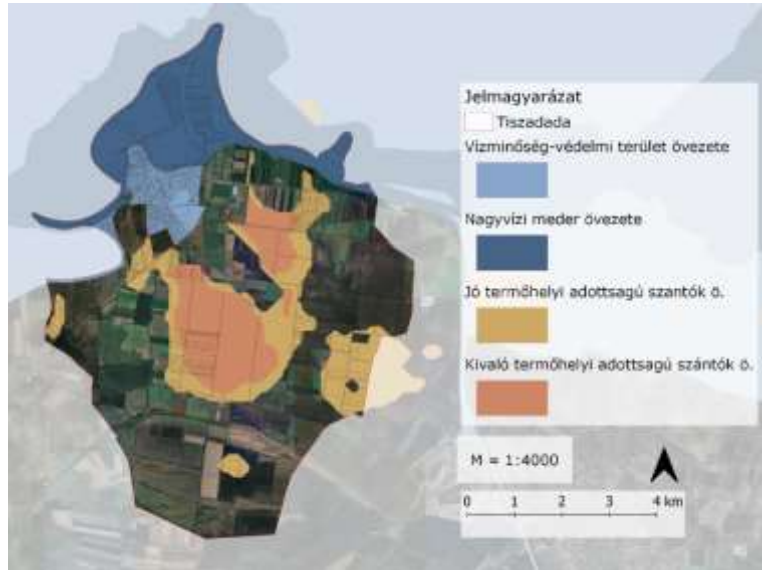
A Megyei területfejlesztési koncepció által kijelölt „Zöld megye” stratégiai célhoz a megyei Területrendezési Terv alábbi övezetei kapcsolhatók: Ökológiai hálózat magterületének övezete, Ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete, Ökológiai

hálózat puffterületének övezete, Tájképvédelmi terület övezete, Világörökségi és világörökség várományos területek övezete, Vízminőség-védelmi terület övezete, Nagyvízi meder övezete, VTT-tározók övezete, Rendszeresen belvízjárta terület övezete, illetve az Erdők övezete, Erdőtelepítésre javasolt terület övezete.

3.3.1.3 OTrT vonatkozó részei

4. § 57. pontja **vízminőség-védelmi terület övezete**: „... a felszíni és felszín alatti vizek, az emberi fogyasztásra, használatra szánt vizek és a vízkivételi művek, továbbá a halak életfeltételeinek biztosítása érdekében kijelölt vizek megóvását szolgáló védelem alatt álló területek tartoznak”. A településen minden nagyvízi meder övezete magában foglalja ezt az övezetet is és a mentett oldalon a belterület teljes területe.

4. § 30. pontja **nagyvízi meder övezete**: „... olyan a vízfolyást vagy állóvizet magában foglaló területek tartoznak, amelyeket az árvíz levonulása során a víz rendszeresen elborít, és amelyeket a mértékadó árvízszint vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöl ki.”

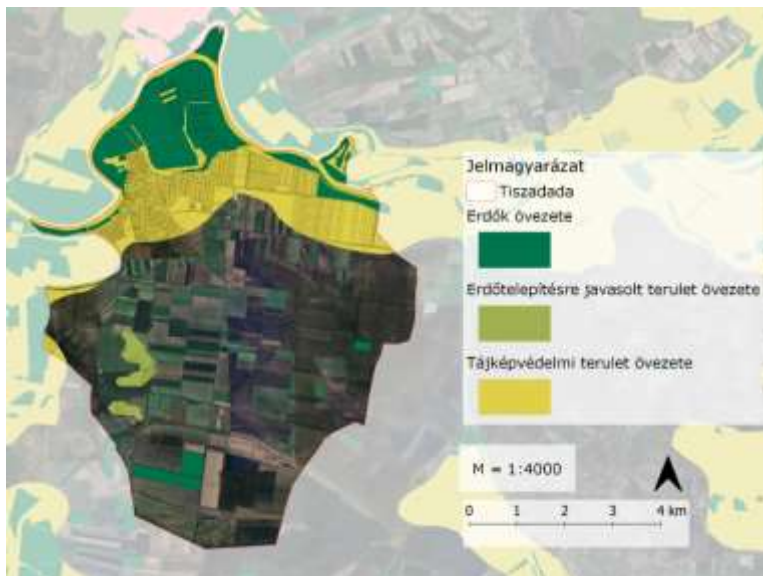

17. Ábra: Országos vízminőségvédelmi terület övezete: OTRT (2014).

4. § 19. pontja **jó termőhelyi adottságú szántók övezete**: „... jó növénytermesztési feltételekkel rendelkező szántóterületek tartoznak.”

4. § 25. pontja **kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete**: „... kiváló növénytermesztési feltételekkel rendelkező szántóterületek tartoznak”.

Az OTrT 4. § 43. pontja szerint **Tájképvédelmi terület övezete**: „... a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett

fontosságú, megőzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak.”

Tiszadada területén, illetve a teljes országban a folyó menti galériaerdők, tölgy-kőris-szil keményfás ártéri ligeterdők alacsony százalékos arányban maradtak fenn, amelynek megőrzése ökológiai, illetve kulturális szempontból is kiemelt jelentőségű.

18. Ábra: Erdők-, Erdőtelepítésre javasolt területek-, Tájképvédelmi terület övezete forrás: OTrT (2018)

A település teljes közigazgatási területe: 4 875 hektár. A külterületen elhelyezkedő területek jellemzően mezőgazdasági és erdőgazdálkodási területek, amelyek a természeti adottságoknak köszönhetően, az évszázadok alatt kialakult tájhasználat.

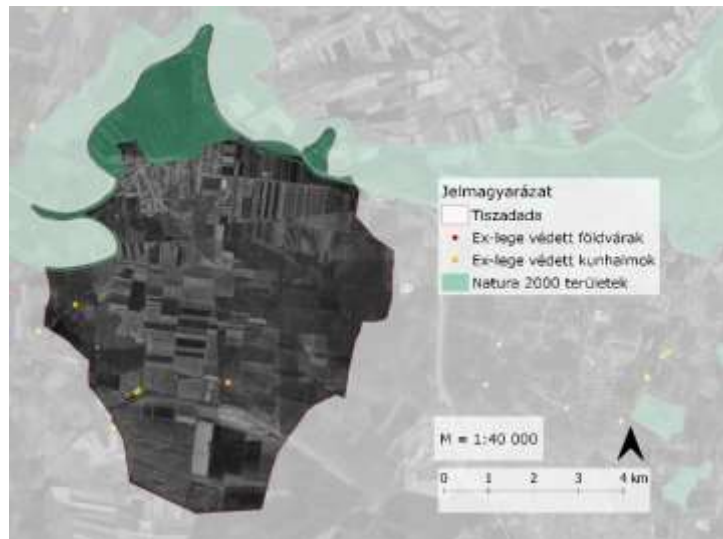
Az OTTrT 4. § 9. pontja szerint: **Erdőtelepítésre javasolt terület övezete:** „... erdőgazdálkodásra való alkalmassága termőhelyi viszonyaik alapján kedvező és az erdőtelepítés környezetvédelmi szempontból szükséges vagy indokolt.” Ilyenek jellemzően kedvezőtlen termőképességű mezőgazdasági területek. Eszerint a 16.Ábrán látható területek, észak-nyugaton, illetve dél-nyugaton országos szinten javasolt **erdőterület telepítése** vannak kijelölve. Természetvédelem, meglévő védett és védendő elemek meghatározására az Agrárminisztérium Természetvédelemért felelős Helyettes Államtitkárságán rendelkezésre álló, természetvédelmi vonatkozású, ingyenesen hozzáférhető térinformatikai adatköröket igényeltem.

Az igényelt adatkörökből csak a relevánsakat, a Tiszadada közigazgatási határát átszelő, érintő védelmeket mutatom be.

19. Ábra: Natura 2000 különleges természetmegőrzési területek (SAC), Ex lege védett kunhalmok és Ex lege védett földvárak

forrás: Agrárminisztérium

A fenti térképen látható, hogy Tiszadada közigazgatási határán belül északon, illetve a nyugati

határa mentén található Natura 2000 különleges természetmegőrzési területek (Special Area of Conservation). A Natura 2000 hálózat az Európai Unió által meghatározott két irányelve alapján lett meghatározva. Számomra az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelv (43/92/EGK) alapján kijelölésre kerülő különleges természetmegőrzési területek relevánsak. Ennek lényege a biológiai diverzitás megőrzése, oly módon, hogy **olyan területek legyenek kijelölve, amelyek hosszútávon biztosítják élőhelyek és fajok fennmaradását.** A kijelölt területek közösségi jelentőségű élőhelytípusok, amelyek azonnali „beavatkozást”, védelmet igényelnek az ott fennmaradt (veszélyeztetett, sérülékeny vagy ritka) élőhelyek, fajok megóvása érdekében. Az itt található **Natura 2000 terület, a Felső-Tisza** teljes kiterjedése 28681,89 ha, amelyből **666,58 ha** területe Tiszadadán található. A teljes Felső-Tisza Natura 2000 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve (MAGURA et al. 2014)

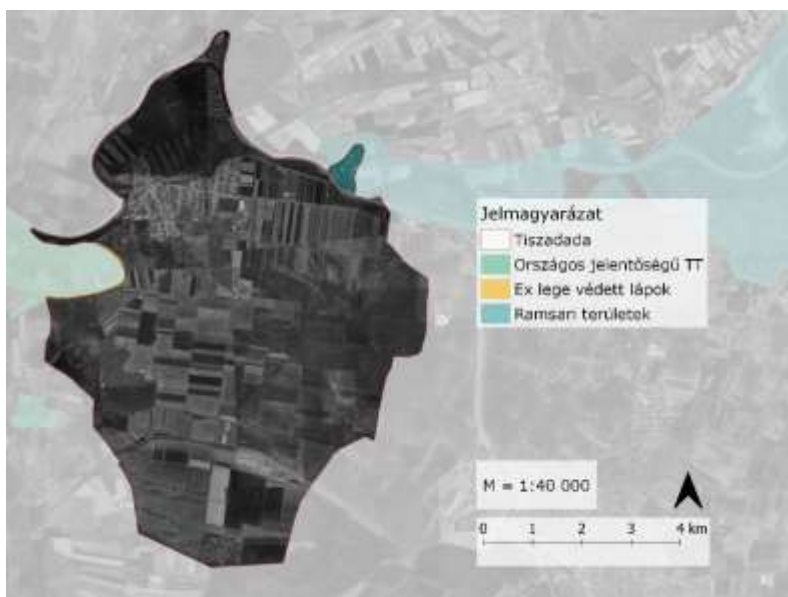
kitér a területén lévő eltérő minőségű élőhelykategóriák meghatározására, térképi lehatárolására és azokra tett javaslatokra.

Leginkább releváns ebből a dokumentumból az **KE-7 kezelési egység**, amely közvetlenül csatlakozik a helyi jelentőségű természetvédelmi területhez: Tiszadada 0231 helyrajzi számú rész **Tiszadadai Holt-Tisza** néven helyi védettséget élvez, kiterjedés: 13,6133 ha (*törzskönyvi szám:14/38/TT/98, hatályba lépés éve: 1998*). Ez a kezelési egység jelenti a Natura 2000 területen található 5 ha-t meghaladó vízfelületű tartós vízborítású holtmedreket (Taktabáji Holt-Tisza (Báji sarok) vagy a szentély jellegű holtmeder a Tiszadobi-Holt-Tisza). Ebben a dokumentumban partkezelésre javasolt legalább a **partvonal 50%-a mentén minimum 10 méter széles természetközeli puhafás vagy keményfás ligeterdő jellegű szárazföldi pufferezóna kialakítása**. Emellett javasolt olyan **adventív fásszárú fajok visszaszorítása**, mint a zöld juhar (*Acer negundo*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) és az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*). Mindezekre a területekre, amelyek a KE-7 kezelési egység alá tartoznak, egy felülvizsgálat javasolt, annak érdekében, hogy a medrek víztömegének utánpótlására meglévő csatornák funkcionálisan megfelelnek-e és tényleges többlet víz maradását segítik a területen. A területek élőhely-rekonstrukciójára a jelenlegi és egy korábbi állapot felmérésének az összehasonlításából egy korábbi szukcessziós stádium kialakítása javasolt, oly módon, hogy részleges vagy több ütemben valósuljon meg. Továbbá javasolt egy koncepcionális terv kidolgozása, hogy ezek a természetesen vagy mesterségesen kialakított holtágak 20-25 km-ként szinte minden jelentősebb szukcessziós állapotú élőhely előforduljon.

Ezek a javaslatok hasznosak és későbbiekben értéket képviselnek a munkában.

Emellett a térképen négy darab Ex lege védett kunhalom található, név szerint az Éneklő-halom, a Kétökör-halom és a Móra-halom, korábban Mona halma (Magyarország Katonai Felmérése, 1941). A szomszédjában Tiszadobon egy Ex lege földvár található, a Csörsz-árok földvára.

A következő oldali térképen három fedvény látható, az Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek, Ex lege védett lápok, védett természeti területen kívül és Ramsari területek. A zöld színnel jelzett „Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek” fedvényből a **Tiszadobi-ártér természetvédelmi terület** Tiszadada közigazgatási határát érinti, valamint a település határához közel fekszik a **Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet**. Közvetlenül a nyugati határon található, sárga színnel jelzett Ex lege védett lápok, védett természeti területen kívül, amely a **Tiszadobi-Holt-Tisza** nevet viseli. A Ramsari területek egyik eleme, a **Felső-Tisza**, érinti a Tiszadadát.

20. Ábra: Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett term. területek, Ex lege védett lápok, védett term. területen kívül és Ramsari területek

forrás: Agrárminisztérium

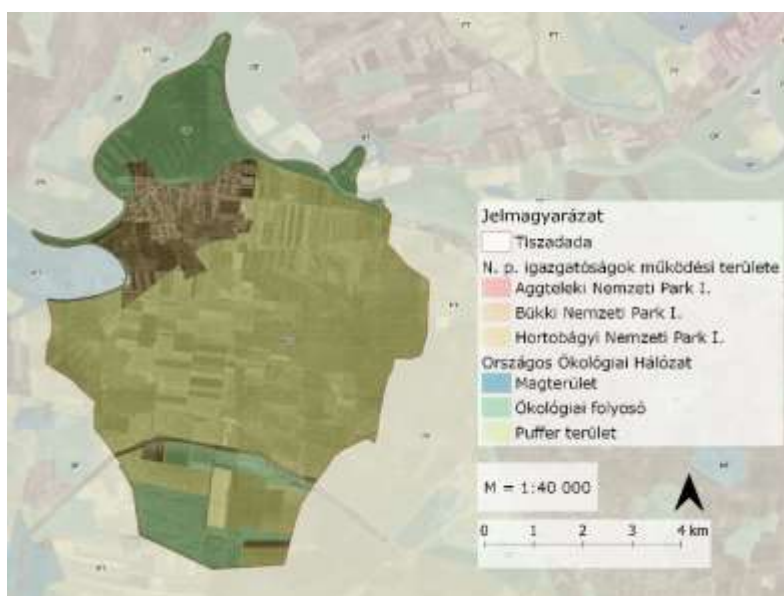
Tiszadadán az Országos Ökológiai Hálózat **magterületéhez** 10 ha tartozik, amely a korábban említett Tiszadobi-Holt-Tisza Ex lege védett lápot jelenti. A hálózat **zölddel** jelzett része az **ökológiai folyosó**, amely

északon a Natura 2000 területtel átfedésben van, valamint a Nyugati-főcsatornától délre található területek, amelyek összesen 1021,6 ha területűek. A közigazgatási határon belül a legnagyobb kiterjedésben a **puffer területek** található meg, amelyek a település lakott területén és a déli területek egyes részeit leszámítva 3274,6 ha fednek le.

További igényelt, de Tiszadadához nem köthető védelmi zónák: Ex lege védett szikes tavak, védett természeti területen kívül, Ex lege védett víznyelők, Ex lege védett források, védett természeti területen kívül, Natura 2000 különleges madárvédelmi területek, Barlangok felszíni védőövezete, Geoparkok, Natúrparkok, UNESCO bioszféra-rezervátumok (MAB), Európa Diplomás területek.

Regionális szinten több magterület is található a szomszédságban, illetve több ökológiai folyosó biztosítja az összeköttetéseket.

21. Ábra: Nemzeti park igazgatóságok működési területe és Országos Ökológiai Hálózat
forrás: Agrárminisztérium

3.3.1.4 Vonalas infrastruktúra

Közelekedési helyzet

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területrendezési szabályzatáról, térségi szerkezeti tervéről és térségi övezeteiről szóló Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közgyűlésének 5/2020. (VI.26.) önkormányzati rendeletének 3.§ (5) pontja szerint a „Az országos jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények térbeli rendjét az 1. melléklet, e térbeli rend szempontjából meghatározó településeket a 2. melléklet tartalmazza.”

A térségi szerezű összekötő út: B3.4. (Tiszalúc) – Tiszadob – Tiszadada – Tiszalök, illetve a B4.75. - Tiszalök – Tiszadada – Tiszalök– (Tiszalúc) része.

Országos kerékpárút törzshálózati vonal: Tiszamente kerékpárútvonal (**11-es jelű EuroVelo**).

4.A: ... Tiszalök – **Tiszadada** – Tiszadob ....,

valamint Térségi kerékpárút-vonal: B10.43. Tiszavasvári – Tiszadada – Tiszadob – (Tiszaújváros).

A 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték meglévő elemei: A15.10. Tiszalök – Tiszadada.

Földgáz elosztó vezetékek: B16.91.– Tiszadob – Tiszadada – Tiszalök – Tiszaeszlár.

Országos vízi létesítmények: A19.13.– N–II.-csatorna: Tiszadada.

Térségi vízi létesítmények: B19.77.– Kapsa-Kálvinházi-csatorna: Tiszadada – Tiszadob

B19.159.– Tiszadada-Felső-csatorna: Tiszadada

3.3.2 Településrendezési Eszközök

Tiszadada község Településfejlesztési koncepciójából kiemeltem kezelem a szabadterekkel, rekreációs területekkel és zöldfelületekkel foglalkozó pontokat, mivel későbbi tervalkotásomnak ezek is fontos alappontjai. Emellett kitérek a területfoglalással járó fejlesztések felsorolására, ami befolyással lehet a település kék-zöld infrastruktúrájára.

Már a jövőképpen meghatározott pontok közt szerepel a **falusi-turizmus**, a **belterületi zöldfelületek fejlesztése**, az **erdőterületek arányának a növelése**, **mezővédő erdősávok** és **külterületi útmenti fásítások telepítése**, **klimabarát településszerkezet kialakítása**. Szürke infrastruktúra elemek fejlesztése közt kiemelkedik a gyalogos, illetve kerékpáros hálózat felülvizsgálata, valamint a parkolóhelyek bővítése és a közösségi közlekedés minőségének közvetett javítása (buszöblök kiszélesítése és a várakozóhelyek fedése). Az üdülés és idegenforgalom fejlesztési felatoknál jelentős a táborozási és az ifjúsági szálláshelyek megteremtése, sport- és szabadidőcentrum kialakítása (volt strandterület bevonásával), öko- és

viziturizmus fejlesztése, a Tisza-folyót érintő regionális és térségi kapcsolatok, hálózati rendszer erősítése.

Célként jelenik meg ezek mellett a **zöldfelületek** és a **közösségi területek növelése**, oly módon, hogy az megőrizze a kistelepülési jelleget és növelje annak hangulatát, melynek területi hatása a település központban hangsúlyos. A népességmegtartó célok fejezetérsznél kiemelt pontként szerepel a **szabadidő eltöltés** feltételeinek növelése, bővítése, valamint a sportolási, **aktív kikapcsolódási** lehetőségek bővítése. A helyieknek, illetve az ideköltöző lakosok mellett az időszakosan tartózkodó turistákat, üdülőket is célozza a koncepció szolgáltatásbővítéssel. Megfogalmazza a rekreációs területek kiépítését, fejlesztését, a vendéglátó egységek fejlesztését és a **horgász és vadászturizmus** fejlesztéséről az igények felmérését.

Településkép javítás, környezetfejlesztési cél közt megjelenik a légvezetékek oszlopainak csökkentése, féloldalas beépítések megszüntetése, tömbfeltárások, a **zöldfelületek mennyisége és minősége magasabb legyen**, aminek megvalósítását és fenntartását ütemezett tervezéssel kell kialakítani, és a meglévő illegális hulladéklerakó területeket meg kell szüntetni, azokat rekultiválni kell.

„Település fejlesztését szolgáló célok, melyeket mind térségi mikro körzeti szinten, mind helyi szinten kívánja megvalósítani, az alábbi célkitűzésekkel:

- **közterületek tisztaságának biztosítása,**
- közigazgatás minőségi fejlesztése,
- önkormányzati gazdálkodás javítása
- **önkormányzati tulajdonú ingatlanok, közterületek és infrastruktúra fejlesztése,**
- közlekedési hálózat fejlesztése,
- nevelési-, oktatási intézményrendszer fejlesztése,
- kultúra-, művelődés, identitás fejlesztése,
- **sportélet és a szabadidős-sport fejlesztése,**
- idegenforgalom és turizmus fejlesztése,
- **környezetvédelem, levegőtisztaság javítása, fejlesztése,**
- közrend és közbiztonság fejlesztése, javítása,
- munkahelyteremtés,
- a településfejlesztési és településrendezési feladatok összehangolása,
- **településrendezési eszközök és a tényleges területhasználat közötti eltérések, konfliktusok feloldása,**
- **szomszédos településekkel való szoros együttműködés,**
- gazdaság fejlesztése.”

Mindemellett kiemelkedő a koncepcióban, hogy a lakosság megtartó gazdasági fejlesztésekre, illetve a térségi szintű kapcsolatok növelésére nagy hangsúlyt fektetnek. Területhasználatban törekednek jelenleg meglévő gazdasági területek környezetébe **tömöríteni a gazdasági**

funkciókat, ami a szerkezeti terv módosításával és egyes területhasználatok átsorolásával jár. Pozitívum, hogy ezeknek a gazdasági területeknek a csoportosítása felfűzhető egy infrastrukturális gerinchálózatra. Emellett negatívuma, hogy egyes esetekben zöldmezős beruházásként valósulhat meg, ami további biológiailag aktív területek megszületését jelenti. Emellett a település keleti határában kialakuló gazdasági sáv előnyei mellett kiemelendő a **hátrányos vizuális megjelenése**. A 005 és 006 hrsz.-ú területek (Mko→Gksz) átsorolása hasznára válhat a településnek, kiemelten abban az esetben, **amennyiben helyileg termelt nyersanyagok feldolgozását valósítják meg**, ezzel is kapcsolódva a TFK-ban megfogalmazott „*Önfentartás elősegítése*”

Részletes fejlesztési elképzelések közt szerepel a TOP 2.1 - Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés, ami tartalmazza Tiszadada Község területén **csapadékvíz elvezető árkok létesítése, meglévők karbantartása**, átereszek felülvizsgálata, helyreállítási munkálatait. Valamint a TOP 3.1 - Fenntartható települési közlekedésfejlesztés, ami a gyalogos **járdák** építését jelenti és a TOP 3.1 - Fenntartható települési közlekedésfejlesztését, ami a buszváró öblök kialakítását célozza. A kék-zöld infrastruktúra fejlesztéséhez kapcsolódik a **csapadékelvezető rendszerek** teljes felújítása TOP 2.1.3-15-SB1-2016-00006 “Csapadékvíz elvezető árkok rekonstrukciója”

A további stratégiai célok kitűzése mellett területspecifikusan kijelölésre kerültek fejlesztési irányok:

„-Vízmű utca déli oldala, a féloldalas beépítés megszüntetése céljából

- Körösi-Csoma S. u. végén zöldterület kialakítása

- belterület keleti részén gazdasági terület beépítési lehetőségének bővítése

- 08 hrsz terület, gazdasági kereskedelmi szolgáltató terület kialakítása, megközelítése a 010/9 hrszú úton a keleti gazdasági terület irányába, a lakóterület zavarása nélkül.

- 010/6 hrsz-ú út mellett különleges szabadidős célú terület további bővítése.”

Ezek a fejlesztési területek az alább láthatók a Változások tervlapjából kivágva lépték nélkül.

22. Ábra Változások tervlapja a hatályos Településrendezési Eszközök alapján (2018)

Ezek közül a 008 hrsz-ú területen végbemenő változtatást (Mko→Gksz) nem látom indokoltnak, mivel **kiterjedése túlméretezett és a település keleti oldalán kialakuló gazdasági tengelyhez nem kapcsolódik**. Jelenlegi használata a területnek legelő funkciójú, amit a fejlesztési koncepcióban, mint hagyományos gazdálkosági forma megőrzendőnek állapítottak meg, valamint a zöldmezős beruházásokkal szemben a barnamezős beruházások támogatását emelik ki, ami ebben az esetben ellentmondásos.

Érdemes lehet a keleti oldalon kialakuló gazdasági besorolású településrész infrastrukturális fejlesztésének az átgondolása, illetve az ehhez kapcsolódó a település kapujának a megtervezése, amely jelenleg hiányt jelent a keleti település határon. Jelenleg problémaként jelenik meg a településen a keleti **településkapu hiánya**, mivel a Tiszalök felől érkezők nagy sebességgel érkeznek a községbe, ezzel növelve a közúti balesetek kockázatát.

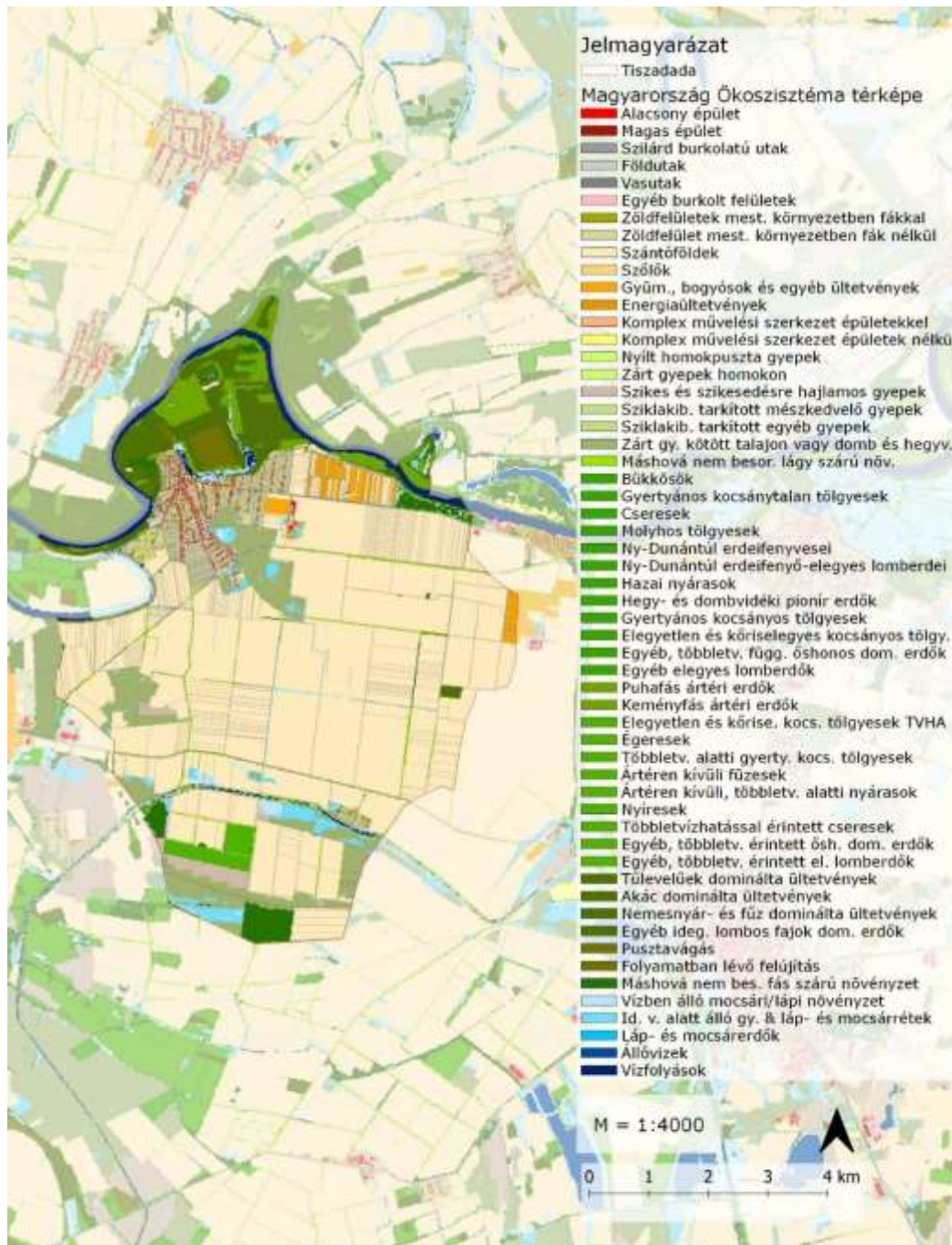
4 Zöldinfrastruktúra vizsgálata

4.1 Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatás Térképezés és Értékelés

A Nemzeti ökoszisztéma szolgáltatás-térképezés és értékelés (INT.-03) (később: NÖSZTÉP) segítségével a korábbi fejezetekben tárgyalt jellemző természetes növénytársulások és jelentős növényzettel borított területek metszetét lehet leválogatni. A természetes társulások jelenléte és változatossága fontos a biotikus és az abiotikus hatásokkal szembeni ellenállóképesség miatt. A Tiszát kísérő **puhafás és keményfás ligeterdők** természetes jelenléte jellemző a

belterülethez közeli, északi erdős területen. A NÖSZTÉP-en nem feltüntetett bokorfüzesek is fontos szereppel bírnak egy folyóvölgy élővilágában, ezért azt is vizsgáltam.

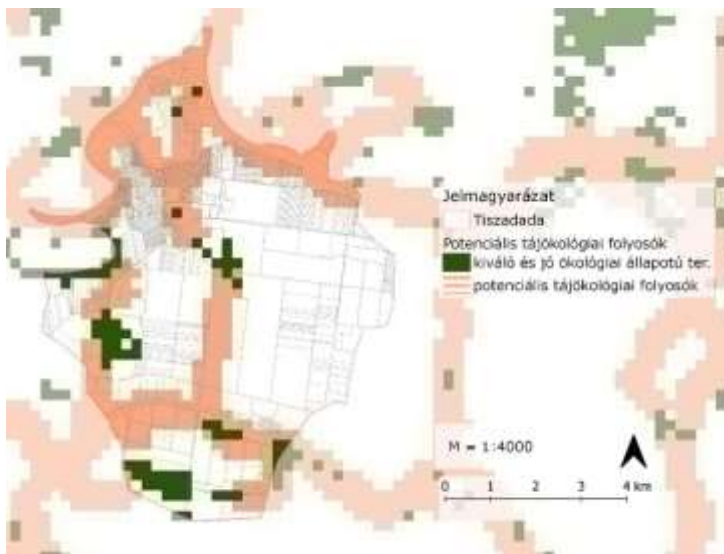

23. Ábra: Tiszadada Ökoszisztéma térképe forrás: NÖSZTÉP, saját szerkesztés

Borhidi Attila, Magyarország növénytársulásai című munkája alapján összegyűjtöttem és összehasonlítottam a korábban említett bokorfüzesek, puhafás- és keményfás ligeterdők növényállományát és környezeti igényeit. (BORHIDI 2003) Ezek a táblázatok a mellékletek közt találhatóak 4. Táblázat, 5. Táblázat, 6. Táblázat

4.2 Regionális elemek összeköttetésének hiányosságainak feltárása

Egy 2021-es tanulmány alapján Tiszadada területén is vannak olyan potenciális tájökológiai folyosóknak kijelölt területek, amelyek a jelenleg meglévő kiváló és jó ökológiai állapotú

területeket kötik össze.

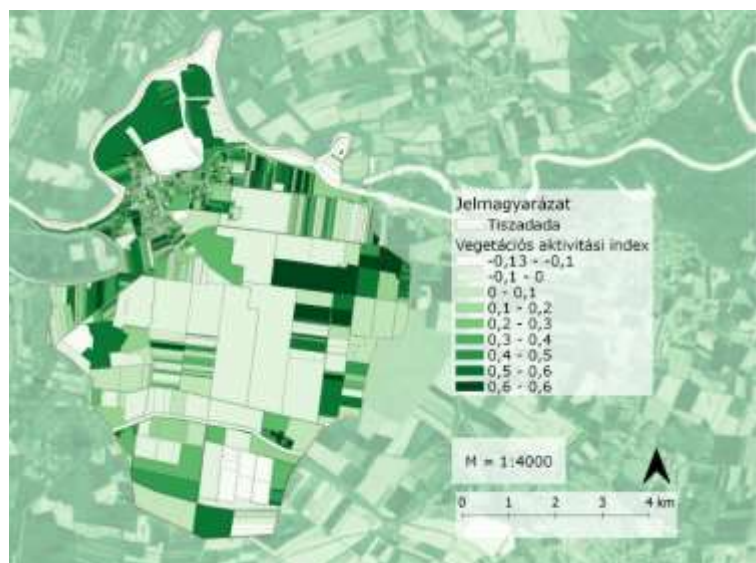
E szerint a meglévő két k-ny irányú tengelyen fölül két darab é-d tájolású folyosó kijelölendő. A tanulmány szerint ezen folyosók szélessége 500 m, amely jelentős területet vonna el a mezőgazdasági területekből a településen, emiatt is látom érdekesnek a további vizsgálatok folytatását.

24. Ábra: Potenciális tájökológiai folyosók forrás: AGRÁRMINISZTERIUM, 2021

4.3 Zöldfelületi ellátottság

Korábban a NÖSZTÉP vizsgálatával és értelmezésével kiderült a jelenlegi területhasználat és az ahhoz tartozó jellemző növényállomány, viszont a település zöldfelülettel borított részeit az úgynevezett NDVI, azaz vegetációs aktivitási index térkép készítésével lehetett jelen időben vizsgálni. Érdekes megfigyelni, hogy a korábbi vizsgálatok eredményeként évről-évre tartott Tisza menti, északi és a Nyugati főcsatornával szomszédos, déli területek mellett keleten vannak magas vegetációs aktivitási indexszel rendelkező területek. Az eddigi vizsgálatokból kiindulva, a terület szántóföldi gazdálkodása okán ezeken a területeken zölden harsogó friss vetések megtévesztően hatnak a vizsgálatra. A térkép eredménye nem rossz, csupán azt kell figyelembe venni, hogy ezek a területek időszakosan borítottak növényzettel, amelynek biológiai sokfélesége alacsony, aminél fogva ezeknek a területeknek az értéke eredendően eltér a több szintes, természetközeli erdőktől vagy a belterületi közparkok minőségétől.

25. Ábra: Tiszadada NDVI forrás: saját szerk.

4.4 Zöldinfrastruktúra helyszíni vizsgálata

A zöldfelületi elemek kataszterezésére TOP-2.1.2-15/6.3.2-15 ZÖLD VÁROS KIALAKÍTÁSA FELHÍVÁSHOZ készült Módszertani Útmutató a Zöld Infrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterv Készítéséhez című munka Zöldinfrastruktúra Elemek Kataszteri lapját vettem alapul, amelyet módosítottam. A módosítás lényege, hogy minél objektívebb és számszerűsíthető adathalmazt kapjak, amely segít a területek összehasonlításában. Az alábbi szempontok alapján vizsgáltam:

A területet meghatározó első hét jellemző a Településrendezési Eszközökből begyűjthető.

Közterület megnevezése

Hrsz.

Övezeti besorolás (településrendezési eszközök alapján)

Övezeti min. zf. arány (településrendezési eszközök alapján, %)

Övezeti max. beépíthetőség (településrendezési eszközök alapján, %)

alapterület (ha, m²)

forma (vonalas/tömeges)

Az alábbi szempontok terepi bejárás, illetve más dokumentumokból elérhetők.

Funkció (legelő, anyag deponálás, klimatikus kiegyenlítő felület, anyag szállítás, szántó, szabadstrand, stb.)

Ökoszisztéma szolgáltatások Ennek értékelését a „Fogalmak” fejezet „Ökoszisztéma szolgáltatások” táblázata alapján csináltam.

hálózati helye (meglévő/potenciális)

utolsó fejlesztés éve

fejlesztés jellege

javasolt beavatkozás

ZÖLDTÖMEG (KIEGYENLÍTŐ FELÜLET)

A városi zöldfelületek biomassa-mennyisége a városi ökológiai rendszer életképességének egyik jellemző fokmérője, a fenntarthatóság egyik alapvető ismérve.

Biomassza (lombtömeg) mutató (NDVI mutató)

vízfelületnél párologtató felület nagysága, víztérfogat nagysága (a terület egészéhez viszonyítva %)

BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG

A biológiai sokféleség meghatározása alapvető elvárás a zöldinfrastruktúra-elemek értékelés során. A kritérium legfőbb vonatkozása, hogy megmutassa, hogy a területek rendelkeznek-e olyan változatos feltételekkel, melyek a fauna és flóra számára szükségesek, így mennyire járulnak hozzá a város biológiai sokféleségéhez és fenntarthatóságához.

Nem elvárás azonban, hogy a vizsgálat mélysége kiterjedjen a növényfajok, egyedek felmérésének szintjére.

Az elem sokféleségét a tervező értékeli ötfokú skálán:

(1. szegényes; 2. alacsony; 3. közepes; 4. jó; 5. kiváló)

Növényzet színtezettsége (1-5 skála)

fajgazdagság - lágú- és fás szárú növények fajszáma (1-5 skála)

fajgazdaság – özönfajok száma, aránya (az 5-ös skálán az „1” az özön fajok sűrű jelenléte, az „5” a teljesen özönfaj mentes terület)

Jellemző fásszárú fajok (nem skála alkalmazandó, hanem 3-5 faj/nemzetség felsorolása)

Növényzet állapota (1-5 skála)

BURKOLTSÁG

A talajélet és az evapotranspiráció lehetőségének vizsgálata. A burkolt és szabad földfelületek arányának elemzése. A helyszíni felmérés mellett javasolt légifotók, nagyfelbontású űrfelvételek használata.

• zárttság aránya (a vízzáró felület és a teljes felület aránya):

biológiailag aktív (zöldfelület+vízfelület) felületek és burkolt felületek aránya

- 60% felett;

- 40-60%;

- 30-39%;

- 20-29%

- 20% alatt

zárttság aránya (a vízzáró felület és a teljes felület aránya)

- összefüggő vízzáró felület (min. 80% zárttság);
- nem összefüggő, nagy vízzáróságú felület (zárttság 50-80%);
- nem összefüggő, közepes vízzáróságú felület (zárttság 30-50%);
- nem összefüggő, alacsony vízzáróságú felület (zárttság 10-30%);
- nem összefüggő, vízáteresztő felület (zárttság legfeljebb 10%)

CSAPADÉKVÍZ HELYI HASZNOSÍTÁSA

A csapadékvíz helyben történő hasznosítása ökológiai és gazdasági szempontból is fontos. A csapadékvíz elvezetését indokolhatják a helyi hasznosítást kizáró adottságok. Szükséges ezek leírása, és térképen való feltüntetése az adott elem területén.

Indikátor: Területen megtartott csapadékvíz aránya (%). csapadékvíz helyi hasznosítására alkalmatlan területek aránya (%)

Csapadékvíz hasznosításának mértéke (%) Az érték 100%-nál nagyobb is lehet, amennyiben máshonnan odavezetett víz szikkasztása vagy tárolása is történik.

Csapadékvíz hasznosítására való alkalmatlanság oka (geotechnikai, talajmechanikai vagy beépítési sajátosságok)

Csapadékvíz hasznosítására alkalmatlan terület aránya (%)

További területet meghatározó jellemzők.

Vonzáskörzet (1 – lakókörnyezet; 2 – települési; 3 – járási; 4 – regionális; 5 – országos)

kihasználtság (1. szegényes; 2. alacsony; 3. közepes; 4. jó; 5. kiváló)

Védettség (TIR adatbázis)

A zöldterületek határán vagy a zöldterületen lévő vendéglátó- és szórakoztató helyek száma (db) (további kulturális színterek, illetve szolgáltató helyek is ide soroltam)

26. *Ábra: Tiszadada önkormányzatának tulajdonában lévő területek kataszteri térképe forrás: saját szerkesztés Mellékletek között*

Területek kijelölése az önkormányzat tulajdonában lévő kataszterből származik és olyan területeket vizsgáltam, amelyek belterületen találhatóak vagy jelentős szerepet töltek be a település életében. Ezt elkészítve 67 darab kataszteri lap készült, amelyek egységes szerkezeti felépítésük következtében összehasonlíthatók. Ezek a kataszteri lapok a mellékletek közt találhatóak, viszont a területi elhelyezkedésük a főnti ábrán láthatók. Jellemzően a vonalas elemek utcák, amelyek szerkezetük hasonló, kisebb kialakításban lévő eltérésekkel (pl. csapadékvíz gazdálkodás, növényzeti borítottság, keresztmetszeti szélesség), viszont ökológiai szolgáltatásaikban, egyes esetek kivételével, nem volt eltérés. A tömeges formájú területek ezzel szemben könnyebben differenciálhatók voltak (pl. területük, funkciójuk, ökoszisztéma szolgáltatásaik, burkoltságuk, növényzettel borított terület arányának).

Ennek a kataszternek az elkészítése nagyságrendileg egy heti munkámba telt a kataszteri lapok felépítését, a területek bejárását, vizsgálatát, dokumentációját és az adatok feldolgozását, valamint az összesítő térkép elkészítését tekintve. Ennek az ismertetése azért lehet fontos, hogy későbbiekben egy hasonló településnél legyen viszonyítási arány. Természetesen ezt a sablont használva, több személlyel és kellő rutinnal a folyamat ideje jelentősen képes lecsökkenni vagy a vagy nagyobb települések kataszterezése is megvalósítható ugyanennyi idő alatt.

A kataszteri lapok a 1. Mellékletként szerepelnek, az áttekintő Tulajdoni tervlap pedig a 2. Mellékleten.

5 Értékelés

A közigazgatási terület erdősültsége gyenge (7,88%), a belterülettől É-ra, és Ny-ra található jelentős erdős terület, puha- és keményfás ártéri ligeterdők, melyek természetvédelmi szempontból kifejezetten jelentősek, ezenkívül a külterület D-i részén fekszik néhány jelentősebb erdősült folt. A táj funkcionális megsegítéséből nagyon hiányoznak a mezővédő erdősávok, melyeket az elmúlt néhány évtizedekben fokozatosan felszámoltak. Mindössze a területet átszelő és behálózó vízfolyások, csatornák mentén, ill. a mezőgazdasági földutak egy része mentén segíti a mikroklímát néhány erdősáv. Ezen kívül elvétve néhány út mentén foghíjas fasorok találhatóak. Egyes tájrendezési szakemberek véleménye szerint a Hortobágy és a Hajdúság lapos, messzire áttekinthető tájképi megjelenését zavarhatja az erdősávok jelenléte.

Érték:

- Természetközeli vegetációjának mintegy 20%-a van jelen puhafaligetek, mocsárrétek, füzesek nyomán – ártéri ligeterdők (3.1.1.)

- Ökológiai szempontból Értékes északi erdőterületek (3.3.)
- Helyi jelentőségű Természetvédelmi Terület (3.3.1.) Értékes a helyileg védett holtág növényzete és kulturtörténeti jelentősége (3.3.1.)
- TRE: falusi-turizmus (3.2.) , a belterületi zöldfelületek fejlesztése, az erdőterületek arányának a növelése, mezővédő erdősávok és külterületi útmenti fásítások telepítése, klímabarát településszerkezet kialakítása (3.3.2.)
- horgász, vadász turizmus jelenléte a faluban (3.3.2.)

Lehetőség:

- jogszabályban lefektetett zi-hálózat fejlesztés (1.2.)
- Több országos stratégia és koncepció érinti a zi-hálózat fejlesztését (3.3.1.)
- Települési életminőség javítás (3.3.1.)
- Megyei szintű turisztika fejlesztés előirányozza a viziturizmus fejlesztését (3.3.1.)
- Erdőtelepítésre kijelölt területek (3.3.1.)
- Natura 2000 területek: olyan területek legyenek kijelölve, amelyek hosszútávon biztosítják élőhelyek és fajok fennmaradását (3.3.1.)
- Szomszédjában értékes természetes vagy természetközeli területek találhatóak (dob lök) (3.3.)
- Országos ökológiai hálózat nagy arányú lefedése (3.3.1.)
- Kerékpárút hálózat része (eurovelo 11) (3.3.1.)
- Kollányi kutatási előzmény (3.4.2.)

Gyengeség:

- A település északi és déli részén jelentős víz- és zöldfelület található, viszont a köztük lévő összeköttetés minimális vagy nem megoldott, bár a zöldfelületi összeköttetés lehetősége potenciális lehetőségeket nyújt a zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztésében (3.1.)

- Területhasználatában a legkiemelkedőbb a szántóterületek 56,8%-os aránya ---
Uralkodó széliránya az északi-északnyugati (3.1.1.)
- délnyugaton fekvő nagyobb kiterjedésű erdőterület eltűnése (3.2.)
- Turizmus fontos pontja, a tiszapart nagyvízmeder övezete, ahol az építés kiemelten
körülményes (3.3.1.)
- Szukcesszió a holtágon (3.2.)
- Belterület központjához közeli gazdasági területek (3.3.2.)
- fasorok minősége és mennyisége nem megfelelő (3.3.) ZF fenntartás költségvetés
ismeretének hiánya
- lakossági igényfelmérés hiánya
- helyi termények feldolgozása nem helyben történik (3.3.2.)
- ***településrendezési eszközök és a tényleges területhasználat közötti eltérések,
konfliktusok feloldása*** (3.3.2.)
- nagy területfoglalású ipari terület (3.3.2.)
- gazdasági területek negatív vizuális hatása (3.3.2.)
- nincs településkapu (3.3.2.)

Veszély:

- Burkolt felületek növekedése a település központjához közel (3.3.)
- Megyei szintű terv nem terjed ki a kisebb települések zf fejlesztésére, hiányzik egy
nagyobb kiterjedésű multifunkcionális szabadtér (3.3.1.)
- kiemelkedő rekreációs, vonzó turisztikai funkció hiányzik (3.3.2.)

5.1 SWOT analízis

27. Ábra: egy korábbi SWOT analízis eredményei saját szerkesztés

6 Hosszútávú stratégia

A megvalósítható stratégia felépítéséhez „kézzel fogható” eszközökre van szükség, ami az önkormányzat kezében jövőbe mutató cselekvéseket generál a lakosság érdekében. Ennek eléréséhez viszont logikai lépcsőfokokra van szükség, amelyek egymásra épülnek és mindegyik egy kiindulópontból, az eddig elkészült értékelésből indulnak.

Első lépésként azt kell meghatározni, hogy **mit** szeretne elérni a település, mi Tiszadada *küldetése*.

Ezt követően meg kell válaszolni azt a kérdést, hogy **minek a segítségével** kívánják ezt elérni, milyen *pillérekre* támaszkodik a *jövőképek* elérése érdekében.

A megvalósítás realitásának növelése érdekében ütemezetten kell alkalmazni ezen eszközöket és ennek a meghatározásához *priorizálni* kell azokat és meg kell nevezni, hogy **mikor** történjenek azok.

Ezek meghatározását követően részletezni kell, hogy **hogyan**, történhetne ezeknek a megvalósítása a gyakorlatban, milyen *eszközök* szükségesek hozzá.

6.1 Küldetés

Tiszadada zöldinfrastruktúra hálózatát, mint más településeknél is, meghatározza a meglévő biotikus és abiotikus tényezők, illetve az ott élő emberek igényei, abból következő döntéshozatalok és az ezt követő területhasználatok. Ezekre reagálva kell egy kívánt jövőképet elérni. A település zöldinfrastruktúra hálózatának megtervezése során igyekeztem figyelembe venni minden érdekcsoportot, aki Tiszadadán közterületi zöldfelület valamilyen szolgáltatását élvezi. **A cél egy olyan zöldinfrastruktúra-hálózat tervezése, amely mindenki számára elérhető, kevés fenntartást igényel és a helyi identitást erősíti és tovább növeli a természetközeli területek kiterjedését.**

6.2 Jövőkép

A helyzetelemzést követő értékelésből támaszt nyújt a településen lévő erősségek és lehetőségek, valamint kiemelt figyelmet kell fordítani a Tiszadadát súlytó gyengeségekre és veszélyekre. Ezek összegzése során kirajzolódott öt csoport, amelyek a pillérei lehetnek a zöldinfrastruktúra-hálózat átfogó jövőképnek és a korábban pillérnek vélt elemek **célt** jelentenek a stratégiában. Mindegyik halmaz valamilyen viszonyban áll a zöldfelületgazdálkodással.

Csupán területhasználata miatt ilyen csoportot jelent a **gazdasági pillér**, amely nem a zöldfelületek kialakítását, fenntartását vagy védelmét tűzik ki, hanem azok megszüntetését. Ebből adódóan a **biológiailag aktív felületek csökkenése** predesztinálva vannak. Emellett, viszont elengedhetetlen a település fejlesztése a gazdasági potenciáljának növelése és diverzifikálása nélkül. A diplomadolgozatom témája szerint ezek „szükséges rosszak” rövidtávon, viszont a **többletbevétellel** hosszútávon többet tud a költségvetéséből a zöldfelületekre fordítani az önkormányzat, illetve új munkahelyeket teremthetnek ilyen fejlesztések. Ennek érdekében ezeknek a területeknél a legfontosabb a **környezeti hatásuk csökkentése**.

Településfejlesztési szempontból kisebb csoportot jelent a kifejezetten **zöldfelületeket érintő pillér**, amely a minőségi és mennyiségi változásokat idéznek elő a település zöldfelületi rendszerében. Ez nagy hatással van az **itt élők és ide látogatók életminőségére**, valamint rekreációs lehetőségeire. Megtervezett rendszerrel pedig jogszabályokon keresztül támogathatók, védhetőek olyan zöldhálózati elemek, amelyek szerepe nagyon fontos **ökológiai lépőköveket és folyosókat** jelentenek. Ezek létrehozása vagy megőrzése túlnyúlik a település közigazgatási határán, mivel szomszédos területekkel kapcsolatot teremt és magasabb szintű rendszerek rezilienciáját is erősíti a klímaváltozás okozta természeti hatásokkal szemben.

Ennek a csoportnak a mérete szinte minden következő célt magában foglalhatja, ezért itt kifejezetten **többlett funkcióval nem rendelkező**, jellemzően vonalas **zöldfelületi intézkedések** képzik a jövőképet.

A következő csoportok lehetnének alcsoportok is az előzőből kialakítva, viszont ezek viszonya az előzővel nem vertikálisan, alá-fölé rendelve következnek egymásból, hanem úgymond vertikálisan, egyenértékűek és kiegészítik egymást. Ilyen csoport a **turisztikai pillér**, ami a Tiszadán jelen levő zöldfelületekre épít és jellemzően **idény jellegű** (nyári hónapok) **kihasználtságú** területek és funkciók sorolandók ide. Természeti adottságainak köszönhetően a településnek több potenciális területe van, amely a **vízi turizmusra** tud ráépülni, valamint, a kevésbé természeti adottságokból fakadó, de jelentős **kerékpáros turizmusra**.

A következő csoport jelenti a kisebb bevételi forrásokkal rendelkező **rekreációs pillér**, amely leginkább a napi vagy heti rendszerességgel igénybevett zöldfelület fejlesztéseket foglalhatja magában. A jövőképben megformázódik a település lakosainak **mindennapos rekreációja**, valamint a környező településeken élők **heti rendszerességű feltöltődése**. Ennek megfelelően mindenki számára **hozzáférhető** és arra méltó minőségű zöldterületek kialakítása a cél. A szomszédos területek vonzáskörzetét kielégítő funkciók valamilyen, a közelben **nehezen vagy egyáltalán nem hozzáférhető funkció telepítése** vizionált.

Az utolsó pillért jelenti a **fenntartás és megőrzés csoportja**, ami eltér a korábban említett természetes vagy természetközeli helyek védelmétől. Itt a jövőkép a meglévő **zöldfelületek fenntartására, kezelésére**, monitorozására vonatkozik. A kataszterezett közterületek és a folyamatban lévő projektek jövőbeli fenntartása és megőrzése a cél. Ennek lényege, hogy folyamatosan alkalmazható, és frissíthető fenntartása legyen a zöldfelületek fenntartásának, attól függően, hogy milyen forrásokat tud felhasználni a település közössége. Erre érdemes a **lakosság minél szélesebb körét bevonni** és érdekelté tenni a helyi zöldfelületek fenntartásában és megóvásában, ezzel is növelve a helyi identitást.

6.3 Célok

„A célkitűzések a jövőkép alapján kijelölik a zöldfelületi rendszer fejlesztésének legfontosabb irányait.” (BZK, 2017) A javasolt célok megtámasztják az elérni kívánt jövőképet, ennek érdekében ezeket részleteztem és priorizáltam. A részletezés során a területspecifikus célokat hat szempont szerint ismertetek, hogy kvalitatív és kvantitatív módon is összehasonlíthatók legyenek a területek. A bemutatásban leírom a kataszteri számát és a jelenlegi, illetve bizonyos esetekben, a módosított átsorolást, a településen belüli pozícióját, a jelenlegi állapotát, a

területválasztásnak az indoklását, a meglévő és a tervezett funkciókat, a hozzáadott ökológiai szolgáltatásokat és abban az esetben, ha van a csatlakozó mellékletet.

A területek ismertetése mellett vannak nem terület specifikus célok, a fenntartási pillér tagjai, amik átfogóan foglalkoznak a zöldfelületekkel, ezeknek az ismertetése egyedileg történik. A területspecifikus célok a 2. Mellékleten láthatóak.

Prioritások

Minden pillért úgy ismertetek, hogy a legelső elérendő cél jelenti a legfontosabb szerepet. Ezek részletezése hosszabban kifejtett és mellékletek segítik a megértésüket. Minden prio. 1-es projekt egy pilot projektként szerepel a munkámban, aminek alkalmazása eltérő kihívásra jelenet eltérő megoldást nyújt, így az alkalmazásukat követő tanulságok levonásával, esetleg módosítva, más helyen is alkalmazhatóvá válnak az eszközei. Ezt követik olyan beavatkozások, amelyek nem kapnak akkora figyelmet a diplomamunkámban, viszont a település életében fontos szerepet képesek betölteni, ezért rövid ismertetésüket elvégeztem.

Természetesen az ideális állapotot az jelentené, ha mindegyik cél megvalósulhatna, hiszen ezeknek több-kevesebb hatása van egymásra, viszont megfelelő erőforrás hiányában (pl. támogatási programok anyagi hozzájárulása) megvalósításuk és üzemeltetésük realitása elhalványul. A prioritások elhelyezkedése és egymáshoz viszonyított pozíciója a 3. Mellékleten látható.

A felállított prioritási sorrend képes egy cselekvési programként funkcionálni a zöldinfrastruktúra-hálózat fejlesztés során. A prio. 1-es csoportban lévő célok 3-5 éven belül további kidolgozást igényelnek és a megvalósításukat kell racionalizálni. A második prioritási csoport középtávú célokat jelölnek 5-7 éves távlatban, míg a harmadik ütem csoportja 10 éves távlatra nyúlnak. Az eltérő célok kidolgozottsági szintjének növelésével, egy ahhoz illeszkedő pályázati forrás lehívása esetén, felgyorsítja a megvalósulás lehetőségét.

28. Ábra: A jövőkép alapján megfogalmazott célok területi kiterjedése a Mellékletek közt megtekinthető

6.3.1 Gazdasági pillér

Az első csoportot a gazdasági csoport, amely a mentális térben a legtávolabb esik a zöldfelületektől, viszont kiemelendő, mivel több esetben zöldberuházásokat jelentenek ezek a tervezett vagy meglévő hatások. Előnyös az a gazdasági törekvés, melyben a **kiszolgáló épületek növelését** irányozzák elő a Település Rendezési Eszközökben. Ezzel szemben több hátrányt is jelent a **gazdasági övezetbe sorolt** vagy átsorolt területek **elhelyezése**, valamint

azok **kiterjedése** és **vizuális megjelenése**. Több esetben még **kiegészítést** igényelnek a meglévő tervek. Ilyen módosítás a belterület délnyugati „Lakóövezeti” besorolása, ami jelenleg szántóföldi művelés alatt áll. Ezeken a területeken hiányoznak a meglévő utak közti átkötő utak, amelyek kijelölése érdemes a még potenciális, beépítetlen területek kiszabályozása.

6.3.1.1 Új közút kijelölése

Ez a terület nem szerepel az általam készített kataszterben, mivel nem önkormánytazi tulajdon, viszont a 347, 348 és 453 Hrsz-on található, ami a 36. számú kataszteri lapon szereplő Zrínyi út tengelyében van. Jelenleg ezek „Lf” (Falusias lakóterület) övezetben vannak besorolva és jelenleg gyümölcsös és szántóföldi használat alatt vannak. A településnek ezen részén van kijelölve még be nem épített lakófunkciójú terület, illetve elhelyezkedése potenciális lehetőséget jelent a jövőben közút (KÖu) kialakítására, amely segítené a településrészek összeköttetését. Ehhez tartozik a meglévő Zrínyi útnak a keresztmetszete, ami alapjául szolgálhat a jövőben kialakítandó utca műszaki kialakítására. A megvalósuló út függvényében érdemes olyan utat kialakítani, amely műszaki megfelelése mellett többlet ökológiai szolgáltatásokat nyújt a használói számára. Ennek érdekében javaslom az útszelvény kialakításának módosítását. A meglévő állapothoz képest mindenképpen csökken a biológiailag aktív felület mérete, azonban a biodivezitás növelhető az alkalmazott növényállománnyal.

A Tervlap a mellékletek közt található.

6.3.1.2 Kiszolgáló építmény létesítése

A terület felmérése a 03.-as kataszteri lapon látható, a 010/7 Hrsz.-on. A jelenleg anyaggyödör művelési ág alá sorolt terület a belterület délkeleti részén fekszik lakóterületek és legelő funkciójú területek határán. Emellett a területet körbeveszi a 010/6 Hrsz.-ú terület, ami jelenleg legelő művelési ág alá van sorolva. A területen jelenleg nem történik anyagnyerés és a meglévő szabályozási terven, már „Ksz” (*Szabadidő céljára szolgáló terület*) alá van besorolva. Ehhez kapcsolódó 12 m széles közút, építési hely és építési vonal van kiszabályozva a 010/6 Hrsz.-ú területen. A 010/7 Hrsz.-ú terület potenciális lehetőség valamilyen vízi rekreációs tevékenység (horgászat, csónakázás) folytatására, amely kellő mértékű hozzáadott értékű munkával a település és a környező települések hasznát is szolgálhatja és extra bevételi forrást jelenthet Tiszadának. A terület vízellátása megoldott a „B19.159.– Tiszadada-Felső-csatorna” keresztül, viszont tovább tervezés esetén ennek műszaki megfelelése felülvizsgálandó.

29. Ábra: Külterület Szabályozási Terv 010/6 és 010/7 Hrsz. szabályozása

Szabadtérépítészeti szempontól a területet értékesnek jellemzem, mivel a meglévő vegetáció nem igényel fenntartást, és a mesterségesen kialakított meder is hordoz magán természetközeli elemeket öblökkel, félszigettel kialakítva. A növényzet helyzetét tekintve csupán gyepszint és lombkorona szint van, így lehetőség van köztes szinteket létrehozni magasabb évelőkkel, cserjékkel. Egy esetleges kiszolgáló épülettel ennek a területnek a kihasználtsága jobban előidézhető. A jelenleg meglévő természet nyújtotta szolgáltatások, mint biomassa, felszíni vizek hasznosítása csak részben valósul meg. A kiszolgáló épülettel és a terület korlátozott megnyitásával a terület még a helyi identitás erősítésben is szerepet vállalna.

6.3.1.3 Ipari területek elhelyezése

A terület jelenlegi állapotát a 01.-es kataszteri lapon fejtettem ki, a korábban leírt módszer alapján. A terület a település belterületének délkeleti részén fekszik lakóterületekkel körülvéve, illetve az előző fejezetben ismertetett területtől északra van. A 08. Hrsz.-ú terület jelenleg Mko (Mezőgazdasági, korlátozott) besorolású, viszont a szabályozási lapon már Gksz (Gazdasági kereskedelmi terület) ként van átsorolva, amivel az önkormányzat biztosítaná az ipar fejlődésének lehetőségét a településen. A település környezetalakítási tervlapon jelenleg csupán javasolt fásítás van jelölve a területen. Jelenleg legelőként funkcionál és állapotát tekintve alulhasznosított, mivel a településen folyamatban lévő átalakítások hatással vannak az állattartásra is, amiben csökkenés figyelhető meg. Ebből következik, hogy a terület potenciális a település fejlesztésében, viszont a környező lakóterületek, illetve a szomszédos mesterséges tó jelenléte miatt érdemes lenne Zkp (Közpark) besorolásúvá tenni a területet vagy a terület egy részét. A településnek további lehetősége lenne a településközponttól távolabb a 010/5 Hrsz.-ú területen gazdasági területet kijelölni. A 08. Hrsz.-ú területen Zkp besorolását és kialakítását később fejtem ki a 6.3.5.1. Szabadidőpark tervezése fejezetben. Amennyiben a 010/5. Hrsz.-ú

területen gazdasági terület lenne kialakítva, mind erózióvédelem szempontjából, mind pedig településkép védelmi szempontokból védelmi fásítást javaslok a telek minden határa mentén minimum 2 soros kialakításban. Akármilyen épület elhelyezése során kiemelt figyelemmel kell lenni a település központjához közeli legelő a 08. Hrsz.-ú terület zöldterületének nagy arányú megőrzése, úgy, hogy a délkelti ökológiai kapcsolatok is megmaradjanak. Amennyiben a telek teljes területén (11,2 ha) gazdasági tevékenységet folytatnának, a meglévő minimális ökológiai szolgáltatások is eltűnnének és településkép szempontjából is jelentős kárt okozna.

6.3.1.4 Feldolgozó ipar támogatása

A következő területek a 012/1 és a 014/2 Hrsz.-ú Má (Általános mezőgazdasági területek), amelyek nem szerepelnek az önkormányzat tulajdoni kataszterében és én sem mértem fel, viszont szerepel a Külterület Szabályozási Tervén, mint Gksz (Gazdasági kereskedelmi terület). Jelenleg szántóföldi gazdálkodás folyik a területen, aminek ökológiai értéke a betakarítások miatt folyamatosan megszűnő asszimiláló felület miatt alacsony, viszont élelmiszert biztosít. Előnyös az elhelyezésük, viszont a kialakításukra nem tér ki a Környezetalakítási terv. Ennek orvoslására javaslok minden oldalról védőfásítást, illetve több szintű növénytelepítést a keleti és nyugati területhatások mentén, ezzel növelve a biológiailag aktív felületek minőségét. Az önkormányzatnak támogatnia kell a helyi, illetve környező településekről érkező nyersanyag feldolgozó vállalkozásokat ezen a területen, annak érdekében, hogy a település gazdasága is stabilabb legyen és kevésbé legyen kiszolgáltatva a piac ingadozó kereslet-kínálat viszonyának.

30. Ábra: Külterület Szabályozási Terv 010/6 és 010/7 Hrsz. szabályozása

6.3.1.5 Településkapu tervezése

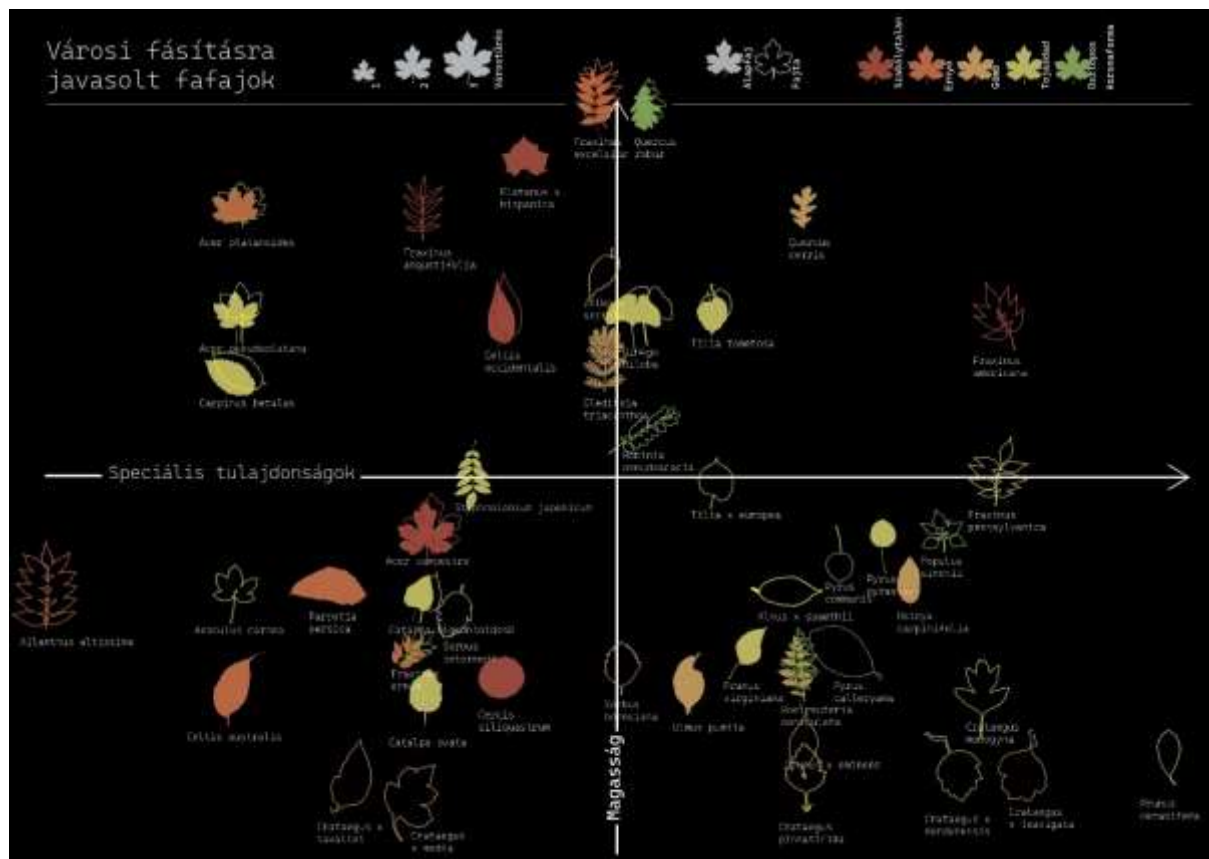
A következő terület a 1137. Hrsz.-ú terület, amelyet az 57.-es kataszteri lapon ismertettek. Ez az út biztosítja az összeköttetést a szomszédos Tiszalöklével. A Köu (közút) besorolású terület kapcsolódik a 013. Hrsz.-ú közúthoz, ami az előző fejezet gazdasági területeinek a gyűjtőútja.

Ennek a két útnak a találkozási pontja a település keleti határán helyezkedik el, ami lehetőséget ad arra, hogy ezen a ponton egy településkapu legyen kialakítva. Erre javaslok egy körforgalom kialakítását, amely lassítja a településre érkező közúti közlekedők sebességét és lehetőséget ad a gazdasági terület északi terjedésére a hosszútávú tervekben. Ez szolgálja talán legkevésbé a zöldinfrastruktúra-hálózat fejlesztését, viszont alkalmazásával a biztonságosabb közúti közlekedés prognosztizálható, és a település fejlődésének iránya is meghatározható.

6.3.2 Zöldfelületi pillér

A jövőképeknél leszögezett szempont szerint ezek a területek jellemzően vonalas elemek, amelyek többlet funkcióval nem rendelkeznek. Így ebben a fejezetben a Zöldfelületi pillért részletezem, amelyet nagyban befolyásol a meglévő zöldfelületek állapota és azok hálózatos megjelenése, összekapcsoltsága. Ezeknek a területeknek a szabályozó szerepe jelentősebb, mint egyes rekreációs területeké, viszont az itt élők életminőségére közvetlenül is hatást gyakorolnak (pormegkötés, fotszintetizáció, szélerezio csökkentés)

6.3.2.1 Utcafásítások kijelölése

31. Ábra: Városi fásításra javasolt fafajok forrás: városi fák jegyzéke, kép saját szerkesztés

Először az utcafásításokat emelem ki, aminek a gyakorlatát a teljes településen javaslok, viszont pilot projektként a Béke út fásítását javaslok. Az általam készített kataszter 52.-es (1012) és

60.-as (1169 Hrsz) lapjain ismertetem a Köu (közút) besorolású utcákat. Az utca a korábban említett horgasztóként vizionált, jelenleg anyagnyerőként feltüntetett hely és a település belterületétől északra fekvő Helyi Természetvédelmi Terület között húzódik. A 60.-as kataszteri lapon jól látszik az utca keresztmetszetének szélessége, amely 20 méter széles. Jelenleg nem, vagy csak egyedenként vannak magasabb rendű növények az utcákban. A meglévő műszaki állapotát alapul véve javaslatot teszek az utca többszintű növénytelepítésére, ahova javaslok honos fajokat, illetve az itthoni klímán alkalmazható fajokat. Erről részletesebben a mellékletek között lehet megtalálni a vonatkozó tervlapot. Az átalakítás a jelenlegi ökológiai szolgáltatások számán nem fog növelni, viszont azok minőségi javulása kívánt.

6.3.2.2 Ökológiai folyosó megalkotása

Az ökológiai folyosónak nevezett fejlesztés meglévő állapotát a zöldfelületi kataszter 11. lapján ismertetek. A terület a korábban említett „B19.159.– Tiszadada-Felső-csatorna” -nak ad helyet és a szerkezeti terven „V” (Vízmeder, árvízvédelem területe) besorolásban van. A Nyugati-főcsatornából északra, Tiszadada felé irányított csatorna. A korábbi 4.2. fejezetben ismertetett ökológiai folyosók egyikét is erre a területre javasolták a korábbi kutatásban résztvevők. Ezt a víz folyamatos jelenléte miatt előnyösnek tartom, mivel méretükben eltérő növények és állatok populációjának lenne képes élőhelyet biztosítani. Jelenleg a vizét mezőgazdasági területek öntözésére használják, amit megfelelő kialakítással további ökoszisztéma szolgáltatásokat tudna biztosítani (például vonuló és költőhelyek biztosítása). Erre példaként szolgálhat a 2.1.4. Természetalapú megoldások fejezetben ismertetett Püspökszilágyi példa.

6.3.2.3 Új erdőterületek kijelölése

A településen jelenleg van erdőtelepítésre kijelölt terület, amit már a 3.3.1.3. fejezetben ismertetem. Ez a terület nem képezi az önkormányzat tulajdonát annak ellenére, viszont kiemelt szerepe van a fásításának a település zöldinfrastruktúra-hálózatában. A történelmi kutatásban is kiderült, hogy még az első katonai felmérés idejében is jelentős kiterjedésű erdőterület fedte Tiszadada határát. Ez a terület közvetlen szomszédja egy másik ökológiai folyosónak, így ez a kijelölt erdőterület ökológiai lépőkőként tud funkcionálni az ökológiai hálózatban. A kijelölt terület több Hrsz.-ot magában foglal, amely a „Verebes tanya” és a Kétökör-halom közelében van. Jelenleg Má (Általános mezőgazdasági terület) és Mko (Mezőgazdasági terület (korlátozott)) besorolás alatt szántóföldi gazdálkodás és kaszálás folyik a területeken. A terület átsorolása Tk (Természetközeli terület) vagy Eg (Gazdasági erdő területe) besorolást javaslok.

6.3.2.4 *Mezővédő erdősávok kialakítása*

A mezővédő erdősávok elhelyezése a település déli területeit érinti, mivel azok a területek nem rendelkeznek nagyobb kiterjedésű fásszárú területekkel, így a szél okozta eróziót nincsen mi gátolja. Ennek érdekében javaslok a mezőgazdasági területek mentén, a jellemző északi, északnyugati széljárásra merőleges mezővédő erdősávok kialakítását. A mezővédő erdősávok szélesség csökkentésük révén fejtik ki mikroklimatikus hatásukat, a fa magasságának 15-25-szörös távolságában. A kialakítandó mezővédő erdősávok minimum 10 méteres széles magas biodiverzitással elfogadható (Gyöngyösi, 2022). Ezeknek a pozícionálására segítségül hívtam egy korábbi kutatás eredményét, ami javaslati tervlapon fel van tüntetve.

6.3.2.5 *Települést övező erdősávok tervezése*

Ez a fejlesztési javaslat minden olyan települési szegélynél jelen van, amely esetben a beépített, lakott terület találkozik a mezőgazdasági területekkel. Az ilyen helyzeteknél a lakóterületek porszennyezésének orvoslására érdemes egyfajta zöld övet képezni a település köré, azaz jelen esetben a déli és keleti határok felé. Ezek a területek érintettek az összekötő, pufferoló, települési klímát javító, deflációs hatásokat csökkentő ökológiai szolgáltatások biztosításában. Ezeknek a pozícionálására segítségül hívtam egy korábbi kutatás eredményét, ami javaslati tervlapon fel van tüntetve

A kutatás során nyolc kategória szerint lettek osztályozva a prioritások, amik jól beazonosítják a zöldinfrastruktúra-fejlesztés lehetséges típusát és célterületeit:

- 1. agrárgazdálkodási zöldinfrastruktúra-védelem és -fejlesztés célterületei,*
- 2. az erdőgazdálkodás zöldinfrastruktúra-fejlesztési célterületei,*
- 3. a települési és klímavédelmi zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei,*
- 4. az összekapcsoltsághoz, konnektivitáshoz és a hálózatosság növeléséhez kapcsolódó zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei,*
- 5. a vízvédelemhez kapcsolódó zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei,*
- 6. közlekedési infrastruktúrához kapcsolódó zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei,*
- 7. az ökológiai rehabilitációs és a védett természeti területek fejlesztéséhez kapcsolódó zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei,*
- 8. rekreációs jellegű zöldinfrastruktúra-fejlesztés célterületei.*

6.3.3 *Turisztikai pillér*

A következő pillér a turisztikai potenciára épít és a jövőképpen megfogalmazott idény jellegű kihasználtság jellemző a területekre, amiket főként turisták használnak. A Tiszadacán jelen lévő lehetőségek jelenleg főként a víziturizmusra építenek a Tisza közelsége miatt, aminek

folyamatos bővülése megfigyelhető a folyóhoz közeli területeken kiépülő szolgáltató építmények (csárda, glamping, önkormányzati kiszolgáló épület) számának növekedésével. Ehhez hozzátesz a településen áthaladó Eurovelo 11-es útvonala, amely a kerékpáros turizmus számára elérhetővé teszi a települést és erősíti a (3.3.1 fejezetben tárgyalt) Nyíri Mezőség turisztikai desztináció összekapcsoltságát. Az itt lévő opciók is követik azt a logikai sorrendet, ahol a megvalósítás szerint legfontosabb kerül első helyre.

6.3.3.1 Strand környezetének rendezése

A projekt a 278 Hrsz.-ú területen valósult meg korábban a „A Nyíri Mezőség Turisztikai Kínálatának Integrált Fejlesztése” keretében, a TOP-1.2.1-15-SB1-2016-00018 azonosító szám alatt. Ez nem szerepel a kataszteri lapok között, viszont a környezetében van a 20.-as számú lap területe, ami a szabadstrand egy részét foglalja magában. A 278.-as terület Lf (Falusias lakóterület) besorolású, ahol 2020 nyarán megvalósult egy turisztikai fejlesztés, amely egy kiszolgáló épület, illetve, annak környezetrendezésére szolgált. Az épület rendelkezik vizesblokkal, illetve fedett, nyitott étkező résszel, ami főként a vizitúrázók igényeinek kiszolgálását biztosítja. Az építést követően az épület környezetének rendezése elmaradt, így jelenleg a növényzetet csupán a spontán megtelepedett gyep jelenti a területen.

Ennek a szabadterépitészeti minősége alacsony szintet képvisel. Javaslok egy olyan növénytelepítést, amely karakterében illeszkedik a környező növényállományhoz. A korábban vizsgált három növénytársulás igényei és karakternövényei a mellékletek közt található meg. A beszerezhetőség miatt ezeket a növénylisták mintájaként szolgálták, viszont módosítottam rajtuk és egy növénykiültetést készítettem. A növénykiültetés a 4. Mellékleten láthatók. Az alkalmazott növények és azok alkalmazása a későbbiekben más projekteknél mintaként szolgálhat, annak függvényében, hogy milyen megmaradási arányt mutat a kiültetés. A területen ezzel a beavatkozással növekszik a szállópor, a szén-dioxid, kén-dioxid megkötés és az oxigén termelés. Közvetlen közérzetjavító hatása is van a növénytelepítésnek, mivel növeli a levegő páratartalmát és az árnyékos felületek kiterjedését.

6.3.3.2 Holtág szukcessziós folyamatának lelassítása

A terület egy része a kataszternek, ami a 23. lapon található a 0231/1 Hrsz.-ú telek „V” (Vízmeder, árvízvédelem területe) besorolású. A beavatkozás viszont több területet is magában foglal, mivel nem csak önkormányzati tulajdonban lévő területeken van a holtág vízteste. Tiszadada 0231 helyrajzi számú rész Tiszadadai Holt-Tisza néven helyi védettséget élvez, aminek kiterjedése 13,6133 ha, és minden további részterületet magában foglal. A terület a belterület északi szomszédja egy jelentős részen, amely korábban a Tisza folyó része volt,

viszont emberi beavatkozással leválta arról. Ezt kövően a természetes folyamatok ugyanúgy végbemennek a területen és az elsőként megtelepülő hínárvegetációkat a talajképződéssel felváltják fásszerű növénytársulások. Az így kialakult természetközeli növényzetnek az értéke kimagasló, mégis figyelembe kell azt venni, hogy a Tisza folyó mentén nagy arányú szabályozás ment végbe a XIX. században, így az ilyen meanderek természetes képződése visszaszorult, ezért a meglévők védelme kiemelkedő fontosságú. A holtág jelenlegi védelme csupán nyilvántartásokban szerepel, viszont a helyszínen semmilyen jelzés nem mutatja a védettséget. Mindennemű beavatkozás előtt egy természetvédelmi terület tábla kihelyezését javaslom.

A beavatkozás konkrétan mederkotrás jelentene, így árhullámok levonulásával a terület nagyobb víztömeget lenne képes befogadni, ezzel csökkentve a teljes vízgyűjtő terheltségét. A nyári időszakok kihívást jelentenek a területen, mivel a sekély meder miatt rendszeres a részleges kiszáradás. Ennek a beavatkozásnak a további tervezését javaslom más szakágak (vízépítő mérnök) bevonásával. Ezzel a beavatkozással élelciklus (folyamatok), élőhely és genetikai állomány megőrzése történne.

6.3.3.3 Tanösvény kialakítása

A kijelölt terület nem szerepel a kataszteri lapok között, jelenleg „V-Eg” (Nagyvízi meder területére eső erdő) besorolású a 0230/2 Hrsz. -ú telek. Az előző fejezetben részletezett természetvédelmi területtel szomszédos terület, aminek a déli határa mentén lenne lehetőség ennek kialakítására. A tervezés más szakágak bevonását is igényelheti, abból kifolyólag, hogy a terület nagyvízi meder övezetébe sorolt. A lehetőséget az adja, hogy a környezetében, a Tisza felső szakasza mentén jelenleg nincs olyan terület, ami bemutatja ennek a tájnak az élővilágát. Ehhez hasonló a Tisza mentén a poroszlói vízi tanösvény és a sándorfalvi cölöpsétány, amelyek mintaként szolgálhatnak a későbbi tervezésnél. A tanösvény megvalósulásával fizikai és szellemi interakcióknak szolgálna színtérül, amivel a környezeti nevelést is támogatná.

6.3.3.4 Pumptrack

A terület a 19. lapon található, 0218/2. Hrsz.-on V-Eg (Nagyvízi meder területére eső erdő) besorolással. A megnevezésben „Lőtér mellett” -nek leírt terület megnevezésére nem találtam mögöttes magyarázatot. A település nyugati oldalán, a tiszai árvízvédelmi töltés mentett oldalán, és a Tisza egy holtágával szomszédos. A területen, kisebb utánajárást követően, egy dirt/freeride pálya kialakítására lenne lehetőség, a meglévő állapotát figyelembe véve. A területen korábban is létesült, egy alulról induló lakossági kezdeményezésű, „bicikli pálya”. Jelenleg ez a terület kihasználatlan, a területén a spontán megjelenő vegetáció hatására a terület

térstruktúrája megszűnőben van. Mégis lehetőséget jelent a jövőre tekintve, mivel a terület pozíciója jó elérhetőséget biztosít a lakosok és a turisták számára egyaránt. Emellett az Aktív Magyarország Program részeként 2023-ra is kiírásra került az Országos Bringapark Program. A harmadjára kiírt programra a jelentkezés már lezárult, viszont annak esetében, ha következő alkalommal is kiírásra kerül, a településnek lehetősége lenne pályázni, egy igényfelmérést követően. A meglévő környezetszabályozó, légszennyezés szűrő hatása mellett a terület fizikai és szellemi interakciókna helyet nyújtana. Abban az esetben, amennyiben megvalósítanák a tervet érdemes lenne átsorolni a területet. Javaslom a „Ksz” (különleges szabadidő céljára szolgáló terület) besorolást, ami a Helyi Építési Szabályzat szerint: *„A terv különleges szabadidő céljára szolgáló terület övezete (Ksz), a sajátos használatuk szerint a sportolási, rekreációs, szabadidős, turisztika kikapcsolódás, művelődés céljára lehet felhasználni a terv szerinti térbeli rendben, az alábbiak szerint:*

Övezet jele: Ksz

Beépítési mód: szabadonálló

Megengedett legnagyobb épületmagasság: 7,5 m

Megengedett legnagyobb beépítettség: 40%

Kialakítható legkisebb telekterület: 5000 m²

Legkisebb telekszélesség (m): 30 m

Legkisebb telekmélység (m): 30 m”

Ennek az övezetnek a leírása annak érdekében történt, mivel korábban nem rendelkezett a település ilyen besorolású területtel, csupán a legutolsó módosításban jelölték ki a „Művelődési Ház” környezetét és az „anyagnyerő” területét. A dirt/freeride pálya megvalósulásával valamelyest csökkennének a fotoszintetizáló felületek mérete, viszont növekedne kulturális javaknak a jelenléte a településen.

6.3.3.5 Zöldfolyosó kialakítása

A terület a 13. lapon található, 0163/1. Hrsz.-on Köu (közút) besorolással. Jelenleg ez a terület jellemzően mezőgazdasági járművek közlekedését szolgálja a település délnyugati részén. Hossza négy kilométer hosszú és mindkét oldalán szórványosan facsoportok kísérik. A jelenlegi közlekedési funkciója mellett ezen a területen lett a másik ökológiai folyosó kijelölve a 4.2. fejezet alapján. A kettő közelítésével kialakítható lenne egy zöldfolyosó, amely a Tiszadob-Tiszavasvári közútba csatlakozhatna be, ezzel is növelve a szomszédos településekkel az összeköttetést. A meglévő szegélyező akácos facsoportok kiegészítését,

illetve ütemezett leváltását javaslom diverz növényállománnyal. A jelenlegi úttest részben rendelkezik szórt borítással. Annak érdekében, hogy ez a kerékpáros turizmus számára is minőségében megfelelő legyen, javaslom a teljes hosszában a szórt burkolat terítését, ezzel támogatva a fizikai és szellemi interakciók növekedését.

6.3.4 Rekreációs pillér

A rekreációs pillér összefogja mindazon célokat, amik területükön jellemzően több funkciót tömörítenek és tervezésük komplexebb feladat, mint a turisztikai pillér 1-1 funkcióbővítő tevékenységei. Ezeknek a projekteknek a végrehajtása a településen élőket közvetlenül vagy közvetve (családtagon keresztül) érintik. A jó minőségű zöldterületek ezeken a területeken, mindenkinek az érdekét szolgálják, mivel a *küldetésnek* a három pontja (hozzáférhető, fenntartást nélkülöző, identitás erősítő) ennél a pillérnél érvényesül leginkább.

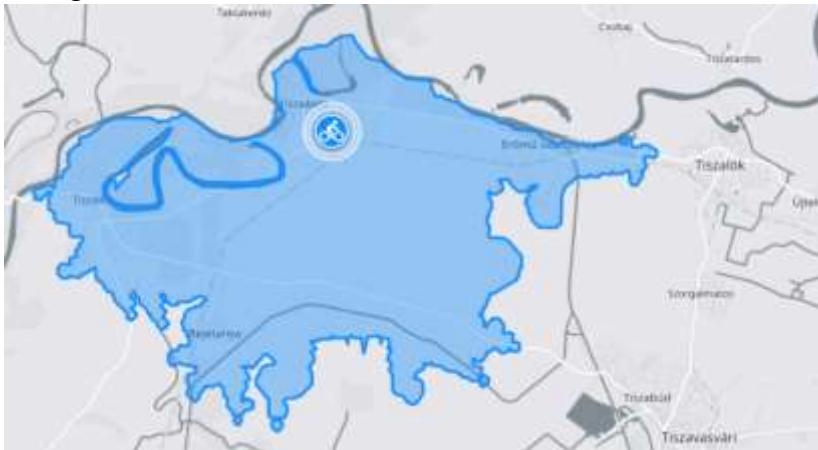
6.3.4.1 Szabadidőpark tervezése

A terület a 01. lapon található, 08. Hrsz.-on jelenleg Mko (Korlátozott mezőgazdasági terület) és Gksz (Gazdasági kereskedelmi terület) átsorolással. Korábban tárgyalt Ipari terület elhelyezésére kijelölt területet a belterület délkeleti részén helyezkedik el. Ennek az átsorolását nem találom előnyösnek a környező lakóterület és a természetközeli terület (010/7 Hrsz.) rekreációs potenciálja miatt. A terület rekreációs potenciálját növeli a szomszédjában lévő természetközeli vízzel borított terület (03.-as lap).

31. Ábra: A terület elérhetősége 30 perces sétátávra. forrás: <https://app.traveltime.com/>

A terület jelenleg harminc perc sétával a település belterületének minden pontjáról elérhető, ami a 31. Ábra látható. Emellett az 32. Ábrán látható, hogy ugyan ezalatt az idő alatt a kerékpáros közlekedést választók Tiszadob teljes területéről és Tiszalök határából is hozzáférnek a területhez. Ennek a területnek a potenciálját növeli a kerékpáros turizmus támogatása.

32. Ábra: A terület elérhetősége 30 perc kerékpáros közlekedéssel. forrás: <https://app.traveltime.com/>

A szomszédos települések egyike sem rendelkezik olyan közparkkal, ami egyszerre több felhasználói csoport igényeit figyelembevéve sorakoztat fel funkciókat. Ezt kihasználva érdemes multifunkciós területeket kialakítani, amely helyet teremt a településen egyébként is hiányzó nagyobb kiterjedésű közösségi térnek. Ennek a szabadidős parknak a kialakítása során felhasználandó a „Strand” környezetében alkalmazott növénylista. A kialakítása során a minél kisebb mértékű burkoltság eléréséhez érdemes multifunkcionális felületeket kialakítani. Ahol nem szükséges, ott szórt, vízáteresztő burkolat alkalmazása előírt. További részletek a ...Mellékleten láthatók. Ezzel a beavatkozással a terület ökológiai szolgáltatások szempontjából növekszik a környezeti hatások szabályozása, és kulturális értelemben helyet teremt emberi interakciók létesülésére. A Helyi Építési Szabályzathoz illeszkedve ezt a területet „Ksz” (különleges szabadidő céljára szolgáló terület) alá sorolnám.

6.3.4.2 Új temető megtervezése

A terület a 27. lapon található, 0211/6. Hrsz.-on jelenleg Má (Mezőgazdasági terület) és Kt (Temető területe) átsorolással szerepel. A tervben lévő temető jelenleg mezőgazdasági termőhelyként hasznosul a település életében. Átsorolása teljesen logikus, mivel ha megnézzük az 1941-es légifelvételt, akkor láthatjuk, az addig elfoglalt területek kiterjedését. Az azóta eltelt 80 év során történő terjedés nem rohamos, viszont az azzal járó burkoltság növekedése annál inkább. A meglévő temetkezési szokásokat nem gondolom, hogy egy diplomaterv képes megváltoztatni, ezért a következő területére minél több fasort javaslok, ami valamelyest

kompenzálja a sírhelyek burkolt felületének területfoglalását. Továbbá a temető elhelyezésére is javaslom a korábban javasolt „új közút” kijelölésének meghosszabbítását a két temetőrész között, annak érdekében, hogy a településrészek, minél jobb összeköttetéssel rendelkezzenek. Ilyen ketéztott temető más településeken is előfordul, mint a szomszédos Tiszalökön vagy a Budapesti Farkasréti temetőnél. A meglévő nyersanyagtermelés ezzel a funkcióváltással megszűnik, viszont a kellő mennyiségű fásszárú növények telepítésével biztosítható a légköri összetétel és klímaszabályozó hatás, a szinte egyértelmű spirituális, emblematikus és kulturális javak megjelenése mellett.

6.3.4.3 Művelődési Ház környezete

A terület a 48. lapon található, 900/1. Hrsz.-on jelenleg Ksp (Nagykiterjedésű sportolási célú terület) és Ksz (különleges szabadidő céljára szolgáló terület övezete) átsorolással szerepel. A Művelődési Ház (korábban Zathureczky kúria) a település központi területén van, aminek a környezete ketté osztott. Az épülethez közel vegyes állományú, több szinttel rendelkező növényállomány van. A távolabb eső részen korábban labdarugó pálya működött, viszont jelenleg nem tölti be a funkcióját, a terület határain *Populus nigra* és *Betula pendula* egyedek vannak. A terület nem igényel nagy változtatást, mivel a művelődési házban időszakosan szerveznek eseményeket, az önkormányzat bérbe adja azt. Az ehhez közeli kisebb, izoláltabb terület és nagyobb nyitott tér jól megosztja a látogató közönséget, annak függvényében, hogy mekkora eseményt szerveznek a területre. A kisebb terület növényállományának részletes vizsgálatát javaslom és amennyiben szükséges az adott egyedek ápolását vagy cseréjét javaslom. Nagy dilemma a területen lévő természetes bálványfa (*Ailanthus altissima*), amely az épülethez legközelebb eső nagy méretű fa, viszont invíziós jellege miatt kivágásra ítélném. A távolra eső nagyobb területen felszámolásra ítélem a FIFA, UEFA szabványoknak megfelelő 7,32x2,44m vagy ahhoz közeli méretekkel rendelkező labdarugókapu párt. A területen több kisebb méretű labdarugó területet jelölnék ki. A jelenlegi terület használók igénye nincs kielégítve, annak ellenére, hogy több lehetőség is lenne a területen sporteszközök kihelyezésére. A területek elhatárolására növénytelepítést javaslom a biológiai aktivitás növelése és a területekre történő építőanyagok kijuttatásának elkerülése érdekében. A területre további, több szintű növénytelepítést javaslom a telek határaihoz közel.

6.3.4.4 Jókai téri park funkcióbővítése

A terület a 31. lapon található, 495. Hrsz.-on Zkk (közkertek területe) besorolással. A Jókai tér a Rákóczi út (3617-es közút) mellett a település központjához közel helyezkedik el. A területen jelenleg játszótér és fitnesspark található, amit a terület határaihoz közel *Betula pendula*, *Tilia*

sp. és Hibiscus sp. fajok szegélyeznek. Pontos okát nem ismerem, viszont a főút mentén több Betula egyed kiszáradt. A területen jelenlévő játszószerkezetek felülvizsgálatát javaslom és amennyiben szükséges javítást, cserét javaslok. A Jókai tér (köznyelvben „vizesföld”) keleti fele alulhasznosított, a terület viszont alkalmas labdajátékokra. Nem célozom Tiszadada minden kihasználatlan területét focipályává alakítani, viszont a település viszonylag kis anyagi ráfordítással tudna rekreációs célú területeket kialakítani.

6.3.4.5 Iskola udvar újra tervezése

A terület a 46. lapon található, 879/2. Hrsz.-on Vt (Településközpont vegyes terület) besorolással. A település központjában lévő telek, aminek más intézmények, mint óvoda, községháza vannak a szomszédjában. Zöldfelületi ellátottsága szempontjából szerencsés helyzetben van, mivel nagy iskolaudvarral rendelkezik. A játszószerkezetek pozíciója, egymáshoz viszonyított helyzetük jól elosztott a kertben, így a különböző korcsoportok külön, de nem elszeparáltan tudnak játszani. Legutolsó tudomásom szerint a korcsoportok közös időtöltése segíti a csapatmunkában való részvétel hatékony kialakulását, amit támogathat ez a fajta udvar kialakítás. Nincs tudomásom arról, hogy e mögött van-e valamilyen tudatos tervezési szemlélet. Ezt a meglévő struktúrát kihasználva csupán a állagjavítást javaslom. A Jókai téri park játszószerkezeihez hasonlóan, itt is egy állapotfelmérést követően javítást, egyes esetekben cserét javaslok. Ugyanilyen szempont mentén a növényállomány felülvizsgálatát is javaslom, mivel a az épülethez közeli nyárfasor 25-30 éves állománya törésveszélyessé válhat.

6.3.5 Fenntartási pillér

Az utolsó pillér célja a meglévő és a tervezett állapotok fenntartása, azok monitorozása. Az eddig elkészített kataszter folyamatos felülvizsgálatával és kiegészítésével egy átfogó zöldfelületi kataszter készülhet Tiszadadára. A felmért területek fenntartása és annak hasznossága a folyamatosan frissülő kataszterrel összehasonlíthatóvá válik. Ez a pillér, a többitől eltérően, nem köthető egy konkrét területhez, mivel minden zöldfelület alá tartozik. Ehhez az átfogó tiszadadai zöldfelületgazdálkodáshoz hozzákapcsolódik a használók szokásainak, igényeinek felmérése, valamint a bevonás és a tudásátadás.

6.3.5.1 Központi területek fenntartása

A fenntartási munkálatoknak a kidolgozása, ütemezése részét képezi a hosszútávú, stratégiai gondolkodásnak, mivel nem egyszeri beavatkozást, hanem folyamatos jelenlétet igényel. Ennek strukturális felépítését a meglévő kertek, parkok, fasorok, de egyed szinten fákra, cserjékre, gyepfelületek fenntartásáról, üzemeltetéséről lehet beszélni. Az ütemezett zöldfelület fenntartás részéhez kapcsolódik az élettelen felületek fenntartása, berendezési tárgyak karbantartása. Így a

korábban megfogalmazott növényállomány és berendezési tárgyak felülvizsgálatát (Művelődési Ház környezete, Jókai téri parkban, Iskola udvarban) nem kell külön megtervezni, az csatlakozik ehhez a cselekvéshez. Emellett a tervezett, újonnan kialakított területek folyamatos felülvizsgálatával hosszabb élethossz jósolható a szabadtereknek.

Az önkormányzat által újonnan kialakított zöldfelületek tervezésénél prioritást élvez a klímaadaptív tervezés, így az extenzív felületek, a vízvisszatartás, biomassza visszaforgatás segíti a fenntartási munkálatok csökkentését. Ennek ellenére egy új terület létrehozását követően fasoroknál öt, közkerteknél, közparkoknál pedig legalább három évig kell intenzív fenntartást biztosítani. Az önkormányzat által fenntartott területeken az invanzív fajok visszaszorításával és honos, klímareziliens fajok telepítésével növelhető a diverzitás és a területek és a teljes zöldinfrastruktúra-hálózat ellenállóképesebb lesz a környezet szélsőségeivel szemben és megjelenő kár- és kórokozókkal szemben.

További zöldfelületi üzemeltetési feladatok:

- természetkímélő technológiák
- extenzív „vadvirágos” gyepgazdálkodás, virágos rétek létesítése
- madár és rovarbarát faállomány kezelés,
- növényi hulladék komposztálása, aprítékolása, talajtakarás
- növényvédelmi vegyszerhasználat korlátozása

6.3.5.2 Lakossági igényfelmérés

Érdemes a Tiszadadaiak közterület használati szokásait, igényeit felmérni, annak érdekében, hogy az általam vízionált javaslatok, mennyire állnak összhangban a valós igényekkel. A kérdőív terjesztése, kitöltési ideje és adatainak feldolgozása nem volt része a diplomamunkámnak, ez is csupán egy eszköz az önkormányzat kezébe, amivel tovább élesítheti az eddigi munkám körvonalait. A lakossági felmérés kérdései mellett további társadalmisítási eszközt lehet alkalmazni Tiszadadán, akár megvalósításba, akár a fenntartásba való bevonással, vagy tudásátadásra szolgáló platformok kialakítása online vagy offline módon.

A kérdőív felépítése a ... Mellékletnél látható.

6.3.5.3 Monitoring kialakítása

A monitoring rendszer kialakítása és folyamatos fenntartása is az önkormányzat feladata lenne, ami forráshiány miatt és legkevésbé látható, „kézzel fogható” eredménye van, ezért megvalósulása minimális. Nagy szükség lenne rá, mivel ez biztosítja a kialakult kataszter folyamatos frissülését, a területek közti időszakos változások összehasonlítását, a célok közt

megjelenő pontok megvalósulását, valamint lakossági igények teljesülését. A kataszteri lapok összehasonlításával történő értékelés rálátást ad a fenntartási munkálatok valódi hasznosságára (vagy legalábbis erős közelítő értéket ad). Ugyanennek a tevékenységnek köszönhetően az első körben megvalósuló pilot projektek sikerei, hibái 5-10 éves távlatban már megmutatkoznak vélem, annak függvényében, hogy az élő és kisebb termetű cserjék állománya egyfajta beállta állapotot mutathatnak addigra. A monitoring rendszer kiépítésével érdemes nem csak az önkormányzat számára elérhetővé tenni ezt az adatbázist, hanem az itt élők számára is, annak érdekében, hogy rálássanak a tervezett (és be nem tervezett) változásokra.

6.3.5.4 Környezeti nevelés

Az előzőkhez hasonlóan ez a pont sem terüleetspecifikus és a már-már túlhasznált „fenntarthatóságot” erősíti a környezeti nevelés jelenléte, ezért érdemes a beemelni a célok közé. A környezeti nevelés átfogóan tárgyal társadalom- és természettudományokat összefüggéseiben, így **interdiszciplináris** tevékenységének köszönhetően a kölcsönhatások feltárásával **rendszerelméletre nevel**. Az **élethosszig tartó tanulást** gyakorlati példákon keresztül igyekszik elérni, például a víz körforgásának menetét, amivel a rész és egész fogalmaival a **holisztikus gondolkodásmódra** sarkall. További célja még olyan felelős társadalom **érzelmi és értelmi nevelése**, ami képes a környezeti kérdéseket, **problémákat adekvátan megoldani** azokat. *„A környezeti nevelés egy folyamat, amelyben olyan világnemzedék nevelkedik fel, amely ismeri legtágabb környezetét is, törődik azzal, valamint annak problémáival. Tudással, készségekkel, attitűdökkel, motivációval és elkötelezettséggel rendelkezik, hogy egyénileg és közösségben dolgozzon a jelenlegi problémák megoldásán és az újabbak megelőzésén.”* (UNESCO-konferencia, Tbiliszi,1977)

Fűzné (2016) szerint a környezeti nevelésnek több színtere is lehet, ami beépíthető Tiszadada jövőképebe. Három kategóriára osztott:

Iskolán belül: tanórai foglalkozások, nem hagyományos tanórai foglalkozások, tanórán kívüli környezeti nevelési programok (téma nap, témahét, jeles napok, szakkör, akciók, kiállítások, vetélkedők).

Iskolán kívül: múzeumi órák, állatkerti órák, **tájséták**, terepgyakorlatok, üzemek meglátogatása, intézmények, zöld szervezetek meglátogatása, erdei iskola, **tanulmányi kirándulások**

Kapcsolatok: oktatóközpontok, nemzeti parkok, civil szervezetek.

Küldetés	hozzáférhető				
	fenntartást nélkülöző				
	identitás erősítő				
Pillére	Gazdasági	Zöldfelületi	Turisztikai	Rekreációs	Fenntartás
Célok	Új közút kijelölése	Utcafásítások kijelölése	Strand környezet- rendezése	Szabadidőpark tervezése	Központi területek fenntartása
	Kiszolgáló építmény létesítése	Ökológiai folyosó megalkotása	Holtág szukcessziós folyamatának lelassítása	Új temető megtervezése	Lakossági igényfelmérés
	Ipari területek elhelyezése	Új erdőterületek kijelölése	Tanösvény kialakítása	Művelődési Ház környezete	Monitoring kialakítása
	Feldolgozó ipar támogatása	Mezővédő erdősáv kijelölés	Pumptrack	Jókai téri park funkcióbővítése	Környezeti nevelés
	Településkapu tervezése	Településet övező erdősávok tervezése	Zöldfolyosó kialakítása	Iskola udvar újra tervezése	

3. Táblázat: A koncepció célrendszere

7 Források

1. MINISZTERELNÖKSÉG 2015: Miniszterelnökség, Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság, Területrendezési és Településügyi Főosztálya, 2015: MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A ZÖLD INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSI ÉS FENNTARTÁSI AKCIÓTERV KÉSZÍTÉSÉHEZ; 1.0. VÁLTOZAT, 2016. ÁPRILIS, úú; TOP-2.1.2-15/6.3.2-15 ZÖLD VÁROS KIALAKÍTÁSA FELHÍVÁSHOZ,
2. CSIZMADIA 2018: Csizmadia Dóra: VÍZÉRZÉKENY TERVEZÉS A VÁROSI SZABADTEREKEN, Budapest Főváros Önkormányzata 2018
3. MAGURA et al. 2014: Dr. Magura Tibor et al.: A Felső-Tisza (HUHN20001) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve, Debrecen, 2014
4. CLMS 2020: Copernicus Land Monitoring Service, User Manual, Lot4: Water & Wetness 2018, European Union, European Environment Agency (EEA)

5. EUROPEAN COMMISSION, 2015: Copernicus Land Monitoring Service – High Resolution Layer Small Woody Features – 2015 reference year, Product Specifications & User Guidelines
6. MTÜ, 2021: MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG, TURIZMUS 2.0, Budapest, 2021. május
7. KISS, 2006: Kiss Gabriella, Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Kar Történettudományi Tanszék, Tiszadada Története a Levéltári Források Alapján a Heltörténet Tanítása az Általános Iskolában, Konzulens: Dr. Újj Anna, Nyíregyháza, 2006
8. BORHIDI, 2003: Borhidi Attila, MAGYARORSZÁG NÖVÉNYTÁRSULÁSAI, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003
9. MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft., 2021: MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft., SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ, Nyíregyháza, 2021, Február
10. BZK, 2017: Budapest Zöldfelületi Rendszerének Fejlesztési Konceptiója, Budapest zöldinfrastruktúra koncepciója, 1255/2017.(VIII.30.) Főv.Kgy. határozatával jóváhagyott dokumentáció
11. AGRÁRMINISZTERIUM, 2021: Agrárminisztérium, A zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését biztosító stratégiai keretek és fejlesztési célok, prioritások meghatározása, országos szintű alkalmazása, Budapest, 2021
12. MAES & JACOBS, 2015: Joachim Maes & Sanders Jacobs, Nature-Based Solutions for Europe's Sustainable Development, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability, 2015,
13. IUCN, 2016: Nature-based Solutions to address global societal challenges, International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Switzerland, 2016, ISBN 978-2-8317-1812-5
14. Sain Mátyás, Rab Judit (2018): Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben, Lecner Tudásközpont, Budapest
15. Fűzné 2016: Fűzné Dr. Kószó Mária: A természetismeret tanításának módszertana, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Pedagógiai Intézet, Tanítóképző Tanszék, Készült az EFOP-3.4.3-16-2016-00014 projekt keretében

16. Gyöngyösi, 2022: Gyöngyösi Kevin Márk, A Martonvásári járás zöldinfrastruktúra fejlesztése az agrártámogatási rendszerek megújítása alapján, Diplomaterv, Budapest, 2022

INT.-01: <https://land.copernicus.eu/pan-european/high-resolution-layers/imperviousness>
2023.09.06.

INT.-02: https://www.ksh.hu/stadat_files/fo1/hu/fo10007.html

INT.-03 <http://alapterkep.termeszem.hu/>

8 Mellékletek